

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ครั้งนี้ ผู้รายงานใช้รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม เป็นกรอบแนวคิดในการประเมิน และดำเนินการประเมินโดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ซึ่งผู้รายงานได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. แนวคิดและทฤษฎีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. การขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
5. แนวคิดและทฤษฎีการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น
6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
7. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30
8. สภาพบริบทโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
10. กรอบแนวคิดในการประเมินโครงการ

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1.1 ประวัติความเป็นมาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระมหากษัตริย์คุณที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแก่ปวงราษฎรไทยทั้งหลาย ในระยะต้นแห่งการเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยสิริราชสมบัตินั้น เป็นพระราชดำริด้านการแพทย์และงานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในระยะต้นรัชกาลนั้นกิจการด้านการแพทย์ของไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรและการบริการสาธารณสุขในชนบทยังมิได้แพร่หลายเฉกเช่นปัจจุบันพระราชกรณียกิจช่วงแรกเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 - 2505 จะเป็นการช่วยเหลือบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า ไม่มีลักษณะเป็นโครงการเต็มรูปแบบอย่างปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. 2493 瘟โรคมีอุบัติการณ์สูงและยังไม่หมดไปจากประเทศไทย ปีหนึ่งๆ มีผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้เป็นจำนวนไม่น้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯเคยมีพระราชปรารภกับหลวงพยุ่งเวชศาสตร์ อธิบดีกรมสาธารณสุข เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2493 ความว่า"คุณหลวง 瘟โรคสมัยนี้มียารักษากันได้เด็ดขาดหรือยัง ยาอะไรขาด ถ้าต้องการฉันจะหาให้อีกฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของเมืองไทยเจริญมากๆ" จากนั้นในปี พ.ศ. 2496 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ จำนวน 500,000 บาท เพื่อใช้ในการสร้าง

อาคาร“มหิตหลวงสานุสรณ์” ในบริเวณสถานเสาวภา สำหรับใช้ในกิจการทางด้านวิทยาศาสตร์และผลิตวัคซีนบีซีจี ซึ่งผู้คนยุคนั้นกำลังประสบปัญหาจากวัณโรคอย่างร้ายแรง ทรงริเริ่มสร้างภาพยนตร์ขึ้นที่รู้จักกันในนามว่า “ภาพยนตร์ส่วนพระองค์” จัดฉายเพื่อหารายได้จากผู้บริจาค โดยเสด็จพระราชกุศลนำมาช่วยเหลือพสกนิกรด้านต่าง ๆ เช่น สร้างตึกวชิราลงกรณ์สภาภาชาชาติไทยอาคารทางการแพทย์โรงพยาบาลภูมิพล

เมื่อคราวที่โรคอหิวาตกโรคระบาดอย่างรุนแรงในเมืองไทย ซึ่งโรคนี้ต้องใช้ “น้ำเกลือ” เป็นจำนวนมาก แต่ในขณะนั้นการให้น้ำเกลือแก่ผู้ป่วยมีค่าใช้จ่ายสูง จำเป็นต้องสั่งจากต่างประเทศและน้ำเกลือที่ผลิตได้ในประเทศไทยตอนนั้นยังขาดคุณภาพ จนกล่าวกันว่า “ใส่ใครไปก็ช็อค” จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัยและสนับสนุนในการค้นคว้าวิธีสร้างเครื่องกลั่นน้ำเกลือใช้เองจนมีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันจนถึงปัจจุบันนี้

โครงการแพทย์หลวงพระราชทาน “เรือเวชพาหน์” เพื่อใช้เป็นหน่วยเคลื่อนที่รักษาราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำน้ำ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการมาจนทุกวันนี้ พระราชจริยวัตรเช่นนี้ได้กลายเป็นการขยายวงกว้างของปรัชญาการสังคมสงเคราะห์ของประเทศไทย โดยฝังลึกจิตใจคนไทยลงไปถึงระดับล่างทุกพื้นที่ในเรื่องของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเห็นได้จากยามที่มีสาธารณภัยเกิดขึ้นคนไทยทั้งหลายจะช่วยเหลือกันบริจาคโดยมิต้องร้องขอแต่อย่างใด ด้วยความห่วงใยในทุกสุขของอาณาประชาราษฎร์ นับแต่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยสิริราชสมบัติ เป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนประชาชนตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทยากจน อยู่ในภูมิภาคต่างๆ มากกว่าประทับอยู่ในพระราชวังที่กรุงเทพฯ ทั้งนี้เพื่อทรงค้นหาข้อมูลที่แท้จริงจากประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐและทรงสังเกตการณ์ สำนวณสภาพทางภูมิศาสตร์ไปพร้อมๆ กันด้วย ทั้งนี้เพื่อทรงรวบรวมข้อมูลไว้เป็นแนวทางที่จะพระราชทานพระราชดำริในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่อไป

พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศจากปีนัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ เข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถาน และเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2496 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศ นี้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ นำไปเลี้ยงเผยแพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตนเพื่อจะได้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น

โครงการพระราชดำรินี้ นับว่าเป็นโครงการพัฒนาชนบทโครงการแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2495 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรถบัสโดยสารให้หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวรไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ (ซึ่งปัจจุบันคือ ตำบลทับใต้) อำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอกได้สะดวกขึ้น จากนั้นในปี พ.ศ. 2496 ได้พระราชทาน

พระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อบรรเทาความแห้งแล้ง เตือนร้อนของราษฎรและสร้างเสร็จ ใช้ประโยชน์ได้ในปี พ.ศ. 2506 นับเป็นโครงการพระราชดำริทางด้านชลประทานแห่งแรกของพระองค์

1.2 ลักษณะโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1) โครงการตามพระราชประสงค์

หมายถึง โครงการซึ่งทรงศึกษาทดลองปฏิบัติเป็นส่วนพระองค์ ทรงศึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญในวงงาน ทรงแสวงหาวิธีการทดลองปฏิบัติ ทรงพัฒนา และส่งเสริมแก้ไขดัดแปลงวิธีการเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูแลผลผลิตทั้งในพระราชฐานและนอกพระราชฐาน ซึ่งต้องทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการทดลองจนกว่าจะเกิดผลดี ต่อมาเมื่อทรงแนพระราชทัยว่าโครงการนั้นๆ ได้ผลดี เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง จึงโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลเข้ามารับงานต่อภายหลัง

2) โครงการหลวง

พระองค์ทรงดำเนินการพัฒนาและบำรุงรักษาต้นน้ำลำธารในบริเวณป่าเขาในภาคเหนือเพื่อบรรเทาอุทกภัยในที่ลุ่มล่างด้วยเหตุผลที่พื้นที่เหล่านี้เป็นเขตแดนชาวไทยภูเขา จึงทรงมีโอกาสพัฒนาชาวเขาชาวคอยให้อยู่ดีกินดี ให้เลิกการปลูกฝิ่น เลิกการตัดไม้ทำลายป่า ทำไร่เลื่อนลอย และเลิกการค้าไม้เถื่อน ของเถื่อน อาวุธยุทโธปกรณ์นอกกฎหมาย ทรงพัฒนาช่วยเหลือให้ปลูกพืชหมุนเวียนที่มีคุณค่าสูง ขนส่งง่าย ปลูกข้าวไร่ และเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค รวมคุณค่าผลผลิตแล้วให้ได้คุณค่าแทนการปลูกฝิ่น ทั้ง ๆ ที่งานของโครงการนี้กินเวลายาวนานกว่าจะเกิดผลได้ ต้องใช้เวลานานนับสิบปี การดำเนินงานจะยากลำบากสักเพียงใดมิได้ทรงท้อถอย การพัฒนาค่อยๆ ได้ผลดีขึ้นๆ ชาวเขาชาวคอย จึงมีความจงรักภักดีเรียกพระองค์ว่า “พ่อหลวง” และเรียกสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า “แม่หลวง” โครงการของทั้งสองพระองค์จึงเรียกว่า “โครงการหลวง”

3) โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์

หมายถึง โครงการที่พระองค์ได้พระราชทานข้อเสนอแนะและแนวทางพระราชดำริให้เอกชนไปดำเนินการ ด้วยกำลังเงิน กำลังปัญญา และกำลังแรงงาน พร้อมทั้งการติดตามผลงานให้ต่อเนื่องโดยภาคเอกชน เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดการและดำเนินงานตามพระราชดำริโครงการพจนานุกรม โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เป็นต้น

4) โครงการตามพระราชดำริ

โครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนา ทรงเสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามแนวพระราชดำริ โดยพระองค์เสด็จฯ ร่วมทรงงานกับหน่วยงานของรัฐบาลซึ่งมีทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร โครงการตามพระราชดำรินี้ในปัจจุบันเรียกว่า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นโครงการพัฒนา

ด้านต่างๆ ที่ดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาสั้นและระยะเวลายาวที่มากกว่า 5 ปี ขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่เป็นงานด้านวิชาการ เช่น โครงการเพื่อการศึกษาค้นคว้าทดลอง หรือโครงการที่มีลักษณะเป็นงานวิจัย เป็นต้น

1.3 ประเภทโครงการด้านต่างๆ

- 1) โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ จำนวน 3,248 โครงการ/กิจกรรม
- 2) โครงการพัฒนาด้านการเกษตร จำนวน 170 โครงการ/กิจกรรม
- 3) โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 182 โครงการ/กิจกรรม
- 4) โครงการพัฒนาด้านส่งเสริมอาชีพ จำนวน 182 โครงการ/กิจกรรม
- 5) โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข จำนวน 339 โครงการ/กิจกรรม
- 6) โครงการพัฒนาด้านคมนาคม/สื่อสาร จำนวน 58 โครงการ/กิจกรรม
- 7) สวัสดิการสังคม/การศึกษา จำนวน 398 โครงการ/กิจกรรม
- 8) โครงการพัฒนาแบบบูรณาการ/อื่น ๆ จำนวน 259 โครงการ/กิจกรรม

(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ที่มา : oae.go.th/view/1/โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ/TH - TH สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2561)

1.4 แนวทางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในโรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนเฉพาะความพิการ, 2558, หน้า 2 – 5) มีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส โดยให้บริการจัดการศึกษาให้ผู้ด้อยโอกาสทั้งระบบให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ มีทักษะชีวิตที่ดีพึ่งตนเองได้ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยน้อมนำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาจัดรูปแบบ แนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ เพื่อเป็นการสนองพระราชปณิธานและเผยแพร่พระเกียรติคุณของทุกพระองค์ ดังมีคำขวัญของโรงเรียนในโครงการพระราชดำริว่า "รักศักดิ์ศรี มีคุณธรรม นำวิชาการ สืบสานงานพระราชดำริ" และได้ยึดหลักคิดตามหลักทรงงาน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน เน้นทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.4.1 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
- 2) เพื่อเป็นแนวทางในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

1.4.2 การดำเนินงาน

1) สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านที่มีกิจกรรมการดำเนินงานที่หลากหลาย ต่อเนื่อง เชื่อมโยงกันและมีปริมาณงานมากเพียงพอ ดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ มีความชำนาญและเชี่ยวชาญจนสามารถเป็นต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างแก่สถานศึกษา ชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ ได้ และบ่งบอกถึงความต่อเนื่องและยั่งยืนของโครงการ/กิจกรรมนั้นๆ

2) การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีแนวทางการดำเนินงาน 2 ด้านหลัก ๆ คือ 1) การบริหารจัดการสถานศึกษา และ 2) การดำเนินงาน โดยการดำเนินงานในแต่ละด้าน สถานศึกษาจะต้องดำเนินการที่ครอบคลุมเงื่อนไข 2 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 คุณลักษณะของศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมายถึง ลักษณะที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะความเป็นศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย

- สอดคล้องกับหลักทรงงาน หมายถึง การน้อมนำหลักทรงงานมาใช้ในการดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสถานศึกษา ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินงานกิจกรรมนั้นๆ

- ดำเนินการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสถานศึกษาตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินงาน กิจกรรมนั้นๆ

- มีการบูรณาการในกิจกรรมการเรียนการสอน การบูรณาการกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อต่างๆสู่การเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะวิชาการ ทักษะอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต และคุณธรรมจริยธรรมตามธรรมชาติ กลุ่มสาระวิชา และ/หรือเนื้อหาเฉพาะ กับนักเรียนเฉพาะกลุ่ม และ/หรือนักเรียนทุกระดับชั้นในสถานศึกษา พร้อมทั้งมีการวัดประเมินผลด้วยเครื่องมือที่หลากหลายและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน

- มีความต่อเนื่องและยั่งยืน การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้วยรูปแบบ วิธีการต่างๆ มีการถอดประสบการณ์องค์ความรู้ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชน มีการพัฒนา/ต่อยอด/ขยายผลจากการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งในโรงเรียนและชุมชนด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมและเป็นแบบอย่างได้

ประการที่ 2 อัตลักษณ์ของโรงเรียนในพระราชดำริ หมายถึง คุณลักษณะที่สะท้อนถึงวิถีหรือภาพเฉพาะของโรงเรียนในพระราชดำริ ประกอบด้วย รักศักดิ์ศรี มีคุณธรรม นำวิชาการ สืบสานงานพระราชดำริ

- รักศักดิ์ศรี หมายถึง การดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของโรงเรียนในพระราชดำริที่บ่งบอกถึงอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมที่พร้อมใช้งาน เป็นระเบียบ สะอาด ถูกสุขลักษณะ และการประพฤติปฏิบัติของผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนที่ดั่งาม มีมารยาท ถูกต้องตามกาลเทศะ

- มีคุณธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนที่เป็นไปตามพระบรมราโชบาย 12 ประการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และค่านิยม 12 ประการ จนสามารถเป็นแบบอย่างได้

- นำวิชาการ หมายถึง ภูมิรู้ของผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินงาน กิจกรรม และองค์ความรู้ของศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่โรงเรียนดำเนินการ ตลอดจนสามารถถ่ายทอด เป็นวิทยากร และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนและชุมชน รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ได้

- สืบสานงานพระราชดำริ หมายถึง การดำเนินงาน กิจกรรมของโครงการพระราชดำรินี้ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านคุณภาพชีวิต

1.4.3 ประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และสถานศึกษาโรงเรียนเฉพาะความพิการ หมายถึง กลุ่มของโครงการ/กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินงานตามพระราชดำริหรือโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งในแนวทางฉบับนี้ได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการศึกษา หมายถึง โครงการ/กิจกรรมที่เน้นการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้ เพิ่มพูนปัญญา ด้านการอ่าน การเขียน คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

- 2) ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม หมายถึง โครงการ/กิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักในการใช้พลังงานอย่างประหยัด อนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์พันธุกรรมพืชตลอดจนการรักษาสาธารณสุขสมบัติ

- 3) ด้านการส่งเสริมอาชีพ หมายถึง โครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ตรงกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการมีรายได้ระหว่างเรียนและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพและมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพที่สุจริตในอนาคต

- 4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง โครงการ/กิจกรรมที่เน้นการพัฒนาและส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

5) ด้านคุณภาพชีวิต หมายถึง โครงการ/กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตอันส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี เน้นการพัฒนาและส่งเสริมทักษะชีวิตเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน เต็มตามศักยภาพ ตามหลักการและเหตุผล โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการเรียนรู้ วิถีชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข รวมถึงโครงการ/กิจกรรมอื่นที่มีลักษณะไม่เข้ากลุ่ม ด้านการศึกษา ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมอาชีพ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

สรุป โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีความสำคัญอันที่จะช่วยให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษได้สืบทอดแนวพระราชดำริ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทรงงาน และโครงการพระราชดำริต่าง ๆ มาบูรณาการในทุกมิติของการศึกษา ตลอดจนได้ปลูกฝังให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนมีหลักคิดที่ถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลในทุกมิติ อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ประเทศชาติ มีความพร้อมแข่งขันได้ในเวทีโลก บนพื้นฐานของความเป็นไทย พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ โรงเรียน/ชุมชนอื่นๆ ได้อย่างมีคุณภาพ

2. แนวคิดและทฤษฎีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการที่สถานศึกษาในสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ต้องสืบทอดแนวพระราชดำริหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาพอเพียง สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ และสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ โรงเรียน/ชุมชน ได้อย่างมีคุณภาพ

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทาน พระราชดำรัสเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอมี พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อไม่หรูหราได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2550, หน้า 3) ได้กล่าวถึง ความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤติ และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

อำพน กิตติอำพน (2550, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก

ประเวศ วะสี (2551, หน้า 3) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงว่า หมายถึง การมีจิตใจที่พอเพียง มีความวิริยะพอเพียง มีปัญญาพอเพียง มีวัฒนธรรมพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมที่พอเพียง และมีความเอื้ออาทรต่อกัน หลักของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็คือ เศรษฐกิจที่บูรณาการได้ดุลยภาพ มีความเป็นปกติยั่งยืน

สุรยุทธ์ จุลานนท์ (2551, ปาฐกถาพิเศษ) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้ให้ประชาชนได้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็นเพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งที่จริงแล้วก็ยังเป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ

เกษม วัฒนชัย (2550, น.18) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องกระแสโลกาภิวัตน์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น.146-147) ได้ให้คำจำกัดความ เศรษฐกิจพอเพียงว่า ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการบริหารและพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ มีความพออยู่ พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอดี มีความพอเพียง โดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ให้สามารถดำรงตนได้อย่างมั่นคงในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

2.1.2 แนวคิด หลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, หน้า 4-5) ได้รวบรวมและสรุปแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1) กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2) คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติตนบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3) คำนินยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อม กับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

4.1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5) แนวทางปฏิบัติในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ต้องคำนึงถึง 4 มิติ ดังนี้

5.1) วัตถุ หมายถึง วัตถุต่าง ๆ เชิงกายภาพ ที่มนุษย์สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้น องค์ประกอบนี้จึงเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ (ในความหมายแคบ) หรือเงินทุนเป็นหลัก แต่ในกระบวนการผลิตวัตถุต่าง ๆ เหล่านี้ก็ต้องอาศัยทรัพยากรด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด เป็นปัจจัยประกอบไปด้วย

5.2) สังคม หมายถึง สภาพการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ความสัมพันธ์ของคนในสังคม การมีวินัย เคารพกฎเกณฑ์ ระเบียบ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเคร่งครัด การมีกฎหมายและระบบยุติธรรมที่เชื่อถือได้ว่าเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ การมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง เป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนา เพราะการพัฒนาไม่ว่าจะด้านใดๆ จะไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีหรือไม่สามารถนำมาซึ่งประโยชน์ และความสุขออย่างต่อเนื่องได้ หากสังคมอ่อนแอ พื้นฐานจิตใจของคนในสังคมไม่ตั้งอยู่บนหลักศีลธรรม

5.3) สิ่งแวดล้อม รวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกโดยรวม ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำป่า แร่ธาตุ ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงควรเป็นไปด้วยความเคารพและระมัดระวังด้วยความรับผิดชอบต่อคนรุ่นหลัง ที่จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ในการดำรงชีวิตเช่นกัน

5.4) วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งรวมถึงความเชื่อ ศาสนา ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ การแสดง โบราณสถานต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างมากในการบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตน การพัฒนาที่สมดุลนั้น ก็ควรสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อ ของคนในท้องถิ่น แล้วจึงค่อย ๆ ต่อยอดพัฒนา ปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น/ชุมชน/ชนชาติ ไม่ให้ถูกกลืนหายไป

ศรัทธาธิป มาประสพ (2551, หน้า 17-18) ได้อธิบายถึงกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า กรอบแนวคิดมี 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1) ความพอประมาณ ประกอบไปด้วย

- การมีคุณธรรมที่ถูกต้องดีงาม การรู้จักตัวเอง แบ่งปัน ไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ คุณธรรมนำชีวิต นำธุรกิจการงาน ไม่เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัก
- การรู้จักตัวเอง รู้รักเหง้า ภูมิใจ เชื้อมัน รู้คุณค่าที่มาจากตนเอง เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิใจในกำเนิด ถิ่นฐานบ้านเกิด รักเหง้าเผ่าพันธุ์ บรรพบุรุษ ภูมิใจ ในของกิน ของใช้พื้นบ้าน กินอยู่แบบไทย ๆ วิถีไทย เข้าถึงคุณค่ามากกว่ายึดติดรูปแบบ
- มีชีวิตเรียบง่าย พออยู่ พอกิน พอใช้ ไม่หน้าใหญ่ ไหลตามกระแส รู้กาลและเทศะ มีความสุขตามอัตภาพ ขนาดปริมาณที่พอดี ไม่มากเกินไป ไม่ใหญ่เกินไป ไม่ติดแบรนด์ คิดแต่สร้างภาพ ไม่ไหลตามกระแสตามโฆษณาबाบริโศค

2) เป็นผู้มีเหตุผล ประกอบด้วย

- การมีหลักวิชา กินอยู่อย่างมีข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ตัดสินใจด้วยข้อมูล ความรู้ “รู้เขา รู้เรา” รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ไม่ทำตาม ๆ กัน รู้ตัวเอง รู้ท้องถิ่น รู้ศักยภาพ รู้ “ทุนชุมชน” รู้ปัญหา รู้โลกาภิวัตน์ แสวงหาความรู้ ศึกษาในระดับสูงขึ้นตามศักยภาพของตนเอง
- การมีแผน มีแผนชีวิต แผนครอบครัว แผนชุมชน แผนยุทธศาสตร์ แผนงานองค์กร แผนงบประมาณครอบครัว รายรับ รายจ่าย หนี้/สิน แผนการลงทุน แผนเศรษฐกิจพอเพียง
- การเป็นมืออาชีพ คุณภาพ มั่นคง ยั่งยืน “อิทธิบาท 4” (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ใจรัก รู้จริง รู้รอบ รู้ลึก ทำดีมีคุณภาพ ด้วยความสม่ำเสมอ

3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี ประกอบด้วย

- การมีระบบชีวิตที่ดี ครอบครัวอบอุ่น มีความมั่นคงในชีวิต ลูกได้รับการเลี้ยงดูที่ดี ลูกมีการศึกษาที่ดี
- การมีระบบเศรษฐกิจชุมชน ท้องถิ่นที่ดี ชุมชนเข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจชุมชน สวัสดิการชุมชน เครือข่ายชุมชน เครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน เกษตรผสมผสาน สหกรณ์ SMEs เน้นการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ก่อนพึ่งตลาดภายนอกหรือส่งออก
- มีระบบการจัดการองค์กรที่ดี องค์กร หน่วยงานรัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ บริษัท มีธรรมาภิบาล มีระบบการจัดการที่ดี มีผู้นำและผู้ตามที่ดี ผู้นำสร้างแรงบันดาลใจ ทำให้ทุกคนจิตใจกว้าง ใจสู้ ใจถึง (เข้าใจ - เข้าถึง)

ปริญานุษ พิบูลสรารุ (2550, หน้า 10) แนวคิดของหลักปรัชญาพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของ

สังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา กล่าวคือ เป็นการพัฒนา ที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

หลักแนวคิดของการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้อง เป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้รอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนและความเพียร การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

สรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาสากล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนา ทุกประเทศ แนวคิด หลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนพื้นฐานความรู้และคุณธรรม ความเพียรและความอดทน สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมกลุ่มกัน เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

2.1.3 หลักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, หน้า 18 – 21) ได้นำเสนอถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ดำเนินชีวิตไว้ดังนี้

1) ระดับบุคคลและครอบครัว เป็นการมุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งกายและใจ สามารถพึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัวดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงเป็นที่พึ่งให้กับผู้อื่นได้

2) ระดับชุมชน มีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ภายในชุมชนบนหลักของความรักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันภายในชุมชน และนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3) ระดับภาคธุรกิจ โดยเริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า ผู้ถือหุ้น คู่ค้า และพนักงาน

4) ระดับประเทศ การบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิตมีการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรักสามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

ปิยบุตร หล่อไกรเลิศ (2550, หน้า 26-28) ได้กล่าวถึง การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงไว้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิตบนหลักการพึ่งตนเอง อาจแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนจะต้องให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างชาญฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

4) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี ต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน และเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพแวดล้อม ควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีมุมมองที่การลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นหลักชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือนให้สามารถพึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งให้บุคคลอื่นได้ เสริมสร้างเครือข่ายสังคมพอเพียง ไปจนถึงระดับประเทศ โดยการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ และต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายใน

2.2. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

2.2.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลงานด้านการศึกษา จึงได้ประกาศนโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงในปี 2558 – 2560 โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานกับภาคีความร่วมมือด้านการศึกษาให้มีการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และมุ่งสู่ความยั่งยืน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตร่วมแรงร่วมใจกันดำรงศักยภาพในการเป็น “สถานศึกษาพอเพียง” และพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาอย่างน้อย 1 ศูนย์ ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอน การบริหารจัดการการศึกษาอย่างเป็นระบบ และกลมกลืน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การปลูกฝัง อบรมบ่มเพาะผู้เรียนให้มีอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง และสามารถประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งจะต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำรงมาตรฐานของสถานศึกษาพอเพียงให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบการศึกษาและได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาเป็นลำดับ มีการบรรจุหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการปลูกฝัง อบรมบ่มเพาะ สร้างอุปนิสัยอย่างพอเพียงให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อีกทั้งได้กำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษาตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนนักเรียนสามารถน้อมนำวิถีชีวิตของตนเองเข้าสู่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นไปตามศักยภาพของตนเองและลักษณะของภูมิสังคม มีการบูรณาการทั้งในส่วนของการบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาบุคลากร โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนขยายผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560, หน้า 36) มีหน้าที่เสริมสร้างเยาวชนของชาติให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการน้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” สู่การดำเนินชีวิต จึงดำเนินโครงการการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยมุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีคุณธรรมกำกับความรู้เป็นกรอบในการดำรงชีวิต ตลอดจนนำไปสู่การต่อยอดแนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งตระหนักถึงคุณค่าการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อบ่มเพาะให้ผู้เรียน ครู ผู้บริหารทุกท่านมีอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง

ในปีงบประมาณ 2560 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ตามประกาศนโยบายแผนยุทธศาสตร์พัฒนากำหนด ผู้รับผิดชอบและแต่งตั้งผู้ประเมินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับภูมิภาค กำหนดศูนย์ประสานงานการประเมินและพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงทุกภูมิภาค ขยายผลสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) โดยมีสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงซึ่งขยายผลจากปี พ.ศ. 2558 รวมเป็น 14,416 แห่ง และสามารถขยายผลสถานศึกษาพอเพียง/ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง รวมเป็น 5,493 แห่ง ส่วนการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่การจัดการเรียนการสอนนั้นพบว่ามีสถานศึกษาที่ดำเนินการในเรื่องนี้ จำนวน 30,895 แห่ง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550,น.29) ได้เสนอการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ลงสู่สถานศึกษานั้นควรเริ่มต้นจากพัฒนาหลักสูตรและนำไปสู่การบริหารโดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างบูรณาการและต่อเนื่อง
- 2) จัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะมีการจัดเป็นหลักสูตรและควรกำหนดให้มีการสอดแทรกในกลุ่มสาระวิชาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อช่วยให้เกิดการบูรณาการ ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในสาขาต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนในทุกด้าน
- 3) จัดทำหลักสูตรให้ต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษาการจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงควรจัดทำให้เป็นหลักสูตรต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงการอุดมศึกษาโดยสอดคล้องกับพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย
- 4) กำหนดกลไกส่งเสริมให้ครูมีแนวคิดและดำเนินชีวิตสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ประสบผลสำเร็จได้หากปราศจากครูผู้สอนที่มีคุณค่ามีความเข้าใจในการนำหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้นหมายความว่า นอกจากที่ครูผู้สอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงแล้วยังต้องเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกลไกในการพัฒนาครูให้เอื้อต่อการสอนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้เรียน
- 5) กำหนดหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาที่ผลิตครู สถาบันอุดมศึกษาเปิดสอนในสาขาศึกษา

สรุปได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยการบรรจุหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งการบริหารจัดการในสถานศึกษา ที่สำคัญกระทรวงศึกษามีเป้าหมายให้สถานศึกษาทั่วไปต้องผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงครบทุกแห่ง และให้มีศูนย์การเรียนรู้

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาครบทุกจังหวัด ในปี 2558 และครบทุกเขตพื้นที่การศึกษา (225 เขต) ภายในปี 2560

2.2.2 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้กำหนดเป็นนโยบายในการดำเนินการเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะ 3 ปี ตั้งแต่ปี 2558-2560 มีเป้าหมายให้สถานศึกษาทั่วไปต้องผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงครบทุกแห่ง และให้มีความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาครบทุกจังหวัดในปี 2558 และครบทุกเขตพื้นที่การศึกษา (225 เขต) ภายในปี 2560 เพื่อให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การจัดตั้งศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาขึ้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากมูลนิธิยุวสถิรคุณ เพื่อให้ศูนย์แห่งนี้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนขยายผล รองรับแผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาล และเป็นศูนย์ในการสนับสนุนการดำเนินงาน การประสานงานเพื่อส่งเสริมสถานศึกษาในสังกัดและภาคีเครือข่ายให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และครบถ้วนตามจำนวนศูนย์การเรียนรู้และสถานศึกษาที่ได้กำหนดไว้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตได้พัฒนาศักยภาพในการเป็น “สถานศึกษาพอเพียง” และพัฒนาสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้น จะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรก เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้นจึงควรส่งเสริมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน เพราะเมื่อครูเข้าใจ ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อนโดยอยู่อย่างพอเพียงและเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีสติในการเลือกรับข้อมูลต่างๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รู้จักแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา จะได้รับรู้ และเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพและผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ได้อย่างรอบคอบ และระมัดระวัง เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือ การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม ความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือ ครูจะต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้จะเกิดขึ้นได้ ครูต้องใช้ความรู้และคุณธรรมและปัจจัยในการขับเคลื่อน (อังคณา ตุงคะสมิตและคณะ, 2552)

1) สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง)

กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 3 -31) สถานศึกษาพอเพียง คือ สถานศึกษาทั่วไปที่ผ่านการประเมินสถานศึกษาพอเพียงซึ่งเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามเกณฑ์ประเมินสถานศึกษาพอเพียงของกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.)

การประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) เป็นการประเมินระดับคุณภาพ/การปฏิบัติของสถานศึกษา ใน 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 62 ตัวชี้วัด ซึ่งระบุในเครื่องมือประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2554 - 2556 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รายการประเมิน ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 1 นโยบาย (4 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 1 มีนโยบายน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษาและบูรณาการในแผนปฏิบัติงานประจำปี

ตัวชี้วัดที่ 2 ดำเนินการตามนโยบาย และแผนปฏิบัติงานประจำปี ที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 3 ติดตามผลการดำเนินการ ตามนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปี ที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 4 นำผลการติดตามมาพัฒนา นโยบาย/แผนงาน/โครงการ ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 2 วิชาการ (4 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 5 มีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ด้านวิชาการ ที่ส่งเสริมการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

ตัวชี้วัดที่ 6 ดำเนินการตาม แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ด้านวิชาการ ที่ส่งเสริมการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

ตัวชี้วัดที่ 7 ติดตามผล แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ด้านวิชาการ ที่ส่งเสริมการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

ตัวชี้วัดที่ 8 นำผลการติดตามไปพัฒนา แผนงาน/โครงการ/ กิจกรรม ด้านวิชาการ ที่ส่งเสริมการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

องค์ประกอบที่ 3 งบประมาณ (4 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 9 มีการวางแผนการบริหารจัดการงบประมาณของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 10 ดำเนินการตามแผนงบประมาณของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 11 ติดตามผลการดำเนินงานตามแผนงบประมาณของสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 12 นำผลการติดตามมาพัฒนาและปรับปรุง การบริหารจัดการงบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 4 บริหารทั่วไป (2 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 13 บริหารอาคารสถานที่และจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 14 ประสานสัมพันธ์กับชุมชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อการอยู่อย่างพอเพียง

รายการประเมิน ด้านที่ 2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

องค์ประกอบที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (3 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 1 มีหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทุกระดับชั้น

ตัวชี้วัดที่ 2 มีการนิเทศ/ติดตาม/ประเมินผล การนำหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ตัวชี้วัดที่ 3 มีการศึกษา/วิเคราะห์/วิจัย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 2 การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน (4 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 4 มีแผนจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ทุกระดับชั้น

ตัวชี้วัดที่ 5 คุณภาพของแผนจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

ตัวชี้วัดที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

ตัวชี้วัดที่ 7 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 3 สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (3 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 8 จัดทำ/ผลิต/ใช้/เผยแพร่ สื่อการเรียนรู้ เพื่อบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอน

ตัวชี้วัดที่ 9 จัดทำ/พัฒนา/เผยแพร่ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 10 ใช้แหล่งเรียนรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ที่ส่งเสริมการอยู่อย่างพอเพียงของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (4 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 11 จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 12 ใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลาย และสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 13 รายงานผลการประเมิน และนำมาปรับปรุง/พัฒนา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 14 จัดแสดง/เผยแพร่/ประกวด/แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผลงานของผู้เรียนที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

รายการประเมิน ด้านที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 1 การแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน (5 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 1 มีกิจกรรมแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน เพื่อสนับสนุนการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 2 จัดกิจกรรมแนะแนวให้ผู้เรียนได้รู้จักการวางแผนชีวิตของตนเองได้อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 3 มีระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถ แก้ปัญหา/พัฒนาตนเองได้อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 4 ติดตามผล การจัดกิจกรรมแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 5 นำผลการติดตามมาใช้ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมแนะแนว และระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 2 กิจกรรมนักเรียน (6 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 6 มีแผนงาน/โครงการ ส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน ให้อยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 7 จัดกิจกรรมลูกเสือ/เนตรนารี/ยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 8 ส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง ชุมนุม/ชมรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 9 มีการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น/วัฒนธรรม/หลักคำสอนทางศาสนาในการจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 10 ติดตามผลการจัดกิจกรรมนักเรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 11 นำผลการติดตามมาปรับปรุง/พัฒนา กิจกรรมนักเรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ (4 ตัวชี้วัด)

ตัวชี้วัดที่ 12 มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดจิตอาสา และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 13 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา/พัฒนา สถานศึกษา/ชุมชน ด้านเศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 14 ติดตามผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ของผู้เรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 15 นำผลการติดตามมาปรับปรุง/พัฒนา การดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ของผู้เรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

รายการประเมิน ด้านที่ 4 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 1 มีแผนงาน/โครงการ พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 2 ประชุม/อบรม/สัมมนา/ศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่

ตัวชี้วัดที่ 3 ส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสม่ำเสมอ

ตัวชี้วัดที่ 4 จัดกิจกรรมส่งเสริมการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แก่บุคลากรของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 2 การติดตามและขยายผล

ตัวชี้วัดที่ 5 ติดตามผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 6 นำผลการติดตามมา ปรับปรุง/พัฒนา การดำเนินโครงการ/กิจกรรมพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 7 ขยายผลและเผยแพร่ ผลการดำเนินชีวิตและปฏิบัติการกิจหน้าที่ของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

รายการประเมิน ด้านที่ 5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

องค์ประกอบที่ 1 สถานศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 1 คุณลักษณะของสถานศึกษาพอเพียง

องค์ประกอบที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 2 คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียง

องค์ประกอบที่ 3 บุคลากรของสถานศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 3 บุคลากรของสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 4 บุคลากรจัดการทรัพยากรและดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ อย่างสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดที่ 5 บุคลากรอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนเพื่อส่วนรวมและสาธารณประโยชน์

ตัวชี้วัดที่ 6 บุคลากรรู้จักใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ตัวชี้วัดที่ 7 บุคลากรดำเนินชีวิตอย่างมีฐานรากทางวัฒนธรรม และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม จากกระแสโลกาภิวัตน์

องค์ประกอบที่ 4 ผู้เรียน

ตัวชี้วัดที่ 8 ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับชั้นปีการศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 9 ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดที่ 10 ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน ด้านสังคม

ตัวชี้วัดที่ 11 ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน ด้านสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดที่ 12 ผู้เรียนปฏิบัติตนให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน ด้านวัฒนธรรม

2) สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ)

สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ คือ สถานศึกษาพอเพียงที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ พร้อมเป็นแหล่งศึกษาดูงานของสถานศึกษาอื่นๆ ในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการสถานศึกษา

การประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ) เป็นการประเมินระดับคุณภาพ/การปฏิบัติของสถานศึกษา ใน 5 ด้าน 17 องค์ประกอบ 62 ตัวชี้วัด เช่นเดียวกับการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง)

3) ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา คือ สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้และพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาสู่ความเป็นสถานศึกษาพอเพียง การประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย 3 ด้าน 8 องค์ประกอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รายการประเมินด้านที่ 1 ด้านบุคลากร

องค์ประกอบที่ 1 ผู้บริหาร

- 1.1 ความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแบบอย่างที่ดี
- 1.3 ความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 วิสัยทัศน์ ในการบริหารจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.5 การสร้างความสัมพันธ์กับครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน

องค์ประกอบที่ 2 ครู

- 2.1 ความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 การพัฒนาและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแบบอย่างที่ดี
- 2.3 ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลาย เป็นแบบอย่างที่ดี
- 2.5 การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
- 2.6 ครูแกนนำทุกกลุ่มสาระ เขียนตัวอย่างเรื่องเล่าของครูในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนรู้/ตัวอย่างการออกแบบการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างหลักคิดพอเพียงให้นักเรียน

องค์ประกอบที่ 3 นักเรียน

- 3.1 มีความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.2 มีความสามารถในการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.3 มีความรู้ คุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบบอย่างที่ดี
- 3.4 มีความสำเร็จที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ
- 3.5 มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาและชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 4 คณะกรรมการสถานศึกษา

- 4.1 ความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4.2 บทบาทในการให้การสนับสนุน ส่งเสริมสถานศึกษาในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

รายการประเมินด้านที่ 2 ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

องค์ประกอบที่ 1 อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบที่ 2 ฐานการเรียนรู้ ปศพ. และ/หรือกิจกรรมการเรียนรู้ ปศพ.

- 2.1 ความพร้อมของอาคารสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายเพื่อสร้างเสริมอุปนิสัยอยู่อย่างพอเพียง อย่างเหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน

2.3 สิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 รายการประเมิน ด้านที่ 3 ด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก

องค์ประกอบที่ 1 ความสัมพันธ์กับสถานศึกษาอื่นในการขยายผลการขับเคลื่อน ปศพ.

องค์ประกอบที่ 2 ความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่สังกัดและ/หรือหน่วยงานภายนอก

2.1 การวางแผนและดำเนินการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา

2.2 ชุมชนให้ความไว้วางใจ ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

2.3 สถานศึกษามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนชุมชน และหน่วยงานอื่นในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.4 สถานศึกษาบริหารจัดการศึกษาและจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถเป็นแบบอย่างแก่สถานศึกษาและหน่วยงานอื่นได้

2.5 ความสำเร็จที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือหน่วยงานอื่น

3. การขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30

3.1 กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นนโยบายขับเคลื่อนในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2550 โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร ครูและบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดให้เป็นนโยบายของโรงเรียน บรรจุไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และนำสู่การปฏิบัติในแผนปฏิบัติงานประจำปี ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เอกลักษณ์ของสถานศึกษา และอัตลักษณ์ของนักเรียน บูรณาการในแผนปฏิบัติงานครอบคลุมทุกกลุ่มงานอย่างเหมาะสมตามสภาพจริงและบริบทของโรงเรียน มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานครบทุกกิจกรรม มีการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปี รายงานผลการดำเนินงานแก่ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ และนำผลการติดตามมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความชัดเจนของการจัดกิจกรรม ปรากฏผลของความก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภายนอก จนได้รับการประกาศให้เป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียน การสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประจำปี 2550 “สถานศึกษาพอเพียง” จากกระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการประกาศจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบของเขตพื้นที่ ปีการศึกษา 2561 ตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปัจจุบัน ครูผู้สอนและนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้รับการพัฒนาอบรม จากหน่วยงานต้นสังกัด วิทยากรจากบุคคลภายนอก วิทยากรจากกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ภาคเหนือ และวิทยากรจากสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 3 ทำให้มีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น

1) ด้านคุณภาพผู้เรียน

ในการขับเคลื่อนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินสถานศึกษา โรงเรียนได้พัฒนา นักเรียนแกนนำ จำนวน 42 คน ในปีการศึกษา 2561 นักเรียนแกนนำเหล่านี้ทำหน้าที่ขยายผลสู่ นักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ในปีการศึกษา 2562 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 85 คน โดยนักเรียน แกนนำจะเป็นแกนนำถ่ายทอดองค์ความรู้ประจำฐานการเรียนรู้ และเป็นแกนนำในการเรียนรู้หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นตัวอย่าง ของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถเขียนเรื่องเล่า ประสบการณ์ ของตนเองเพื่อบอกเล่าประสบการณ์แก่ผู้ที่สนใจได้ นอกจากนี้แก่นักเรียนแกนนำยังได้ ขยายผลและจัดกิจกรรม โดยนำหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในเครือข่ายให้กับ โรงเรียนต่างๆ ได้แก่ 1) โรงเรียนบ้านสันป่าเหียว 2) โรงเรียนบ้านดอนชัย 3) โรงเรียนบ้านใหม่ หนองบัว 4) โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 12 (บ้านเอก) 5) โรงเรียนบ้านปางต้นเตื่อ 6) โรงเรียนแม่อาจ วิทยาคม 7) โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮ้าง

ผลจากการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องส่งผลให้นักเรียนมีความเข้าใจในหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ มีความสามารถตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณลักษณะอยู่ อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสำเร็จที่เกิดจากการนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ และส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา สถานศึกษา เครือข่าย และชุมชน

2) ครูและบุคลากรทางการศึกษา

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้ส่งเสริมครูเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา เป็นครูแกนนำ และได้เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาให้ความรู้กับครู บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะครู โรงเรียนเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้โรงเรียนได้ส่งเสริมครูทุกคนเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานจากหน่วยงานที่มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้ครู บุคลากรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง รวมทั้งมีส่วนร่วมใน การดูแลสาธารณะสมบัติ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา มีจิตอาสาในชุมชน เห็นคุณค่าและภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ที่สำคัญครู แกนนำได้ขยายผลให้กับคณะครู นักเรียน และโรงเรียนเครือข่าย โดยการเป็นวิทยากรในการจัด กิจกรรมการอบรมให้ความรู้และแนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ครู ทุกระดับชั้น และทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถเป็นวิทยากรขยายผลการนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่บุคคลและหน่วยงานภายนอก เช่น โรงเรียนบ้านสันป่าเหียว โรงเรียนบ้านดอนชัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการดำเนินงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูและบุคลากรมีความรู้ความสามารถ ในการจัดหน่วยการเรียนรู้ จัดทำแผนจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกหลักคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับ สภาพผู้เรียน พัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สามารถขยายผลไปสู่ผู้ปกครอง

นักเรียน โรงเรียนเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานภายนอก โดยการเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกปีการศึกษา การประชุมผู้ปกครอง การร่วมกิจกรรมวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชน ครูและบุคลากรสามารถ เขียนเรื่องเล่าในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง เพื่อเป็น ตัวอย่างและแนวทางให้กับผู้สนใจโดยทั่วไป จนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก และครูได้รับ รางวัลเชิดชูเกียรติหลายรางวัล เช่น รางวัลครูต้นแบบการจัดการเรียนรู้บูรณาการทักษะชีวิต ประจำปี 2562 รางวัลใบประกาศเกียรติคุณต้นแบบคนดีศรีแผ่นดิน ประจำปี 2562 รางวัล ใบประกาศเกียรติคุณต้นแบบคนดีศรีเชียงใหม่ ประจำปี 2562 จำนวน 19 คน

3) ด้านการบริหารจัดการ

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็น นโยบายขับเคลื่อนในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2550 โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ครูและบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาและกำหนดให้เป็นนโยบายของ โรงเรียน บรรจุไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปีสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ “เป็นสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้เทิดทูนสถาบัน มีทักษะการดำรงชีวิตและอาชีพพื้นฐาน ก้าวทันเทคโนโลยี เป็นคนดี มีจิตอาสา รักสิ่งแวดล้อม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิต” บูรณาการในแผนปฏิบัติงาน ครอบคลุมทุกกลุ่มงานอย่างเหมาะสมตามสภาพจริงกับบริบทของโรงเรียน แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานครบทุกกิจกรรมอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ มีการนิเทศ ติดตามผล การดำเนินการตามนโยบายและแผนปฏิบัติการประจำปี รายงานผลการดำเนินงานแก่ผู้เกี่ยวข้องได้รับ ทราบและนำผลการติดตามมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความชัดเจนของการจัดกิจกรรม ปรากฏผลของความก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานภายนอก จนได้รับการ ประกาศให้เป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประจำปี 2550 “สถานศึกษาพอเพียง” จากกระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการประกาศจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ให้เป็น สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ ของเขตพื้นที่การศึกษา 2561

4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สู่กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้จัดทำหลักสูตร บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดแหล่งเรียนรู้สำหรับให้นักเรียนได้ศึกษาตามรายวิชา ต่างๆ และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ 7 ฐานการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ฐานการเรียนรู้ ปณิธาน สานตามรอย 2) ฐานการเรียนรู้ สื่อเรียงร้อย ศิลปรา 3) ฐานการเรียนรู้ ขัดสั่นวล ล้วนอร่า 4) ฐานการเรียนรู้ สีม่วงฟ้า ผกาพรรณ 5) ฐานการเรียนรู้ อุดมทรัพย์ กองทัพสัตว์ 6) ฐานการเรียนรู้ ประคบรัด กลิ่นกรุ่นพลัน 7) ฐานการเรียนรู้ เก็บอัฐอม อย่างสุขสันต์

โรงเรียนได้จัดตารางเรียนให้นักเรียนทุกระดับชั้นได้เรียนฐานการเรียนรู้ครบทุกฐานการ เรียนรู้ และบูรณาการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ใช้วิธีการครูผู้สอน ร่วมกับนักเรียนแกนนำจะประจำที่ฐานการเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์เพื่อเลือกหน่วยการเรียนรู้โดย คำนึงถึงความเหมาะสมกับภูมิสังคม และนักเรียน สามารถพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงของ นักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ

5) การมีส่วนร่วม/การสร้างเครือข่าย

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ดำเนินการขยายผลสู่สถานศึกษาอื่นโดยครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เป็นวิทยากรอบรมให้ความรู้กับโรงเรียนเครือข่าย และครูแกนนำ นักเรียนแกนนำ ร่วมให้ความรู้แก่ผู้เข้ามาศึกษาดูงานโดยไม่กระทบต่อการเรียนและภารกิจหลักของโรงเรียน ดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ จัดทำศูนย์สารสนเทศเกี่ยวกับการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สำหรับบุคคลอื่นๆ ที่สนใจ

ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก (ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน) โรงเรียนได้วางแผนและดำเนินการสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยขยายผลสู่หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ผ่านการประชุมร่วมกับหน่วยงาน เชิญหน่วยงานภายนอก เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ การนำเสนอผลงานและนิทรรศการร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำขยายผลร่วมกับกิจกรรมแนะแนวสัปดาห์ นักเรียนทุกคนนำความรู้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ขยายผลสู่ครอบครัวและชุมชน ผลการดำเนินงานเป็นที่ชื่นชมยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ ก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีต่อการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน สามารถพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

6) แหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้จัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน โดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 7 ฐานการเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่อแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	คิวอาร์โค้ด
ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ปณิธานสานตามรอย	- ส่วนที่ 1 ศาสตร์พระราชา เป็นเรื่องเกี่ยวกับ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัส หลักการทรงงาน โครงการในพระราชดำริต่าง ๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ - ส่วนที่ 2 พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งสืบสาน รักษา และต่อยอดตามแนวทางศาสตร์พระราชา - ส่วนที่ 3 “สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน” ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	คิวอาร์โค้ด
ฐานการเรียนรู้ที่ 2 สื่อเรียงร้อย ศิลปรา	- ผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน - ไม้กวาดดอกหญ้า - จักสานตะกร้าพลาสติก - แกะสลักไม้ - ผลิตภัณฑ์จากผ้า - ตักตวงวงกุญแจลูกบิด - ผลิตภัณฑ์พรมเช็ดเท้า - ผ้าทอซาโอริ	
ฐานการเรียนรู้ที่ 3 ขัดสีนวล ล้วนอุรา	- กิจกรรมโรงสีข้าว - กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์จากโรงสีข้าว	
ฐานการเรียนรู้ที่ 4 สีม่วงฟ้าผกาพรรณ	- การแปรรูปผลิตภัณฑ์อัญชัน ได้แก่ 1) ยาหม่องอัญชัน 2) น้ำยาล้างจานอัญชัน 3) ขนมไทยจากดอกอัญชัน	
ฐานการเรียนรู้ที่ 5 อุดมทรัพย์กองทัพ สัตว์	- การเลี้ยงหมู - การเลี้ยงไก่ไข่ - การเลี้ยงปูนา - การเลี้ยงกบ - การเลี้ยงปลาตุ๊ก	
ฐานการเรียนรู้ที่ 6 ประคบรัด กลิ่นกรุ่น พลัน	- ร้านกาแฟ “ราชประชา 30 COFFEE” - หัตถาแผนไทย - จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผลงานอาชีพของนักเรียน	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อแหล่งเรียนรู้	กิจกรรม	คิวอาร์โค้ด
ฐานการเรียนรู้ที่ 7 เก็บอัฐอม อย่างสุขสันต์	- กิจกรรมนักบัญชี - กิจกรรมนักคอมพิวเตอร์	

3.2 กิจกรรมศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชาคือ ศาสตร์การจัดการและการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงศึกษา คิดค้น และวิจัยแล้วพระราชทานให้กับปวงชนชาวไทย เพื่อใช้ในการจัดการลุ่มน้ำ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ สู่ปลายน้ำ จากภูผาสู่หวนที เมื่อนำองค์ความรู้นี้มาปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

"หลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" ที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) รวบรวมไว้มีความหลากหลายถึง 23 หลักการซึ่งปวงชนชาวไทยสามารถนำไปปฏิบัติจนวาระและโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2558, หน้า 14 – 20)

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่งจะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องรวดเร็วตรงตามความต้องการของประชาชน

2. ระเบิดจากข้างใน พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนามีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว

3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็กๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน...มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริงแต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...แบบ (Mocro) นี้ เขาจะทำแบบรื้อทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่เราบอกบ้านนี้มันผุตรงนั้น ผุตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม...เอาตกลงรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่...วิธีทำต้องค่อยๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

4. ทำตามลำดับขั้น ในการทรงงาน พระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่เป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณสุขโรคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎร สามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มิอาจชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงได้ต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

5. ภูมิสังคม การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำเราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6. องค์กรรวม ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์กรรวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ "ทฤษฎีใหม่" ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์กรรวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ 10 - 15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้นและหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรนั้นคือทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1, 2 และ 3

7. ไม่ติดตำรา การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลม และรวมชอมกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน คือ “ไม่ติดตำรา” ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของคนไทย

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในเรื่องของความประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องส่วนพระองค์ก็ทรงประหยัดมาดังที่เราเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร หรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานานดังที่นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา เคยเล่าว่า

“...กองงานในพระองค์โดยท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ บอกว่าปีหนึ่งพระองค์เบิกดินสอ 12 แท่ง เดือนละแท่งใช้จนกระทั่งกุด ใครอย่าไปทิ้งของท่านนะ จะกริ้วเลย ประหยัดทุกอย่างเป็นต้นแบบทุกอย่าง ทุกอย่างนี้มีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์จะใช้อย่างระมัดระวัง จะสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ...”

ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เองหาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหา โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“..ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ..”

9. ทำให้ง่าย ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำให้การคิดค้น ตัดแปลง ปรับปรุง และแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริดำเนินไปได้โดยง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อนและสำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยส่วนรวมตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่ายทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่ายอันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็น

แนวนางนั้นเองแต่การทำสิ่งยาก ให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นของยาก ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” หรือ “Simplicity” จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

10. การมีส่วนร่วม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงทรงนำ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารเพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดเพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริงคือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

11. ประโยชน์ส่วนรวม การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริ ในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ใครต่อใครบอกว่าขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจจะรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้อะไรอยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรวมนั้นมิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียวเป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

12. บริการรวมที่จุดเดียว การบริการรวมที่จุดเดียวเป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Services ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียวเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่มาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...กรม กองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้านได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองกัน ประสานกันตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมึนงงว่าเป็นศูนย์ของตัวเองคนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านทำงาน การส่งเสริมการศึกษาอยู่ด้วยกันก็หมายความว่าประชาชน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่ที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็อยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่าที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์และต้นทุนของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์...”

13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้อง

ใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลืออาทิ การแก้ไขปัญหาลำโพงได้พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งการปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่างได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล ไม้ฟืน นอกจากได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้วยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย เห็นได้ว่าทรงเข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกันทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

14. ใช้ธรรมปราบอธรรม ทรงนำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่นการนำน้ำดี ขับไล่ น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดีตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยใช้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ ดังพระราชดำรัสความว่า “ใช้ธรรมปราบอธรรม”

15. ปลูกป่าในใจคน เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดินด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเองและสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อมปัญหาความไม่สมดุลจึงบังเกิดขึ้นดังนั้น ในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

16. ขาดทุนคือกำไร

“...ขาดทุน คือ กำไร *Our loss is our gain...* การเสียคือ การได้ประเทศชาติก็จะก้าวหน้าและการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือ หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือความอยู่ดีมีสุขของราษฎรซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ตัวแทนของปวงชนชาวไทย ที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 ณ ศาลาดุสิดาลัยพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า

“...ประเทศต่างๆ ในโลก ในระยะ ๓ ปี มานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือเมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดี เมื่อประมาณ ๑๐ วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไร จึงได้แนะนำว่า ให้ปกครองแบบคนจน แบบที่ไม่ติดตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัคคี มีเมตตา กัน ก็จะอยู่ได้ตลอดไม่เหมือนกับคนที่ทำตามวิชาการ ที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มใหม่ ถอยหลังเข้าคลอง ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอล่วยกันที่สุดในที่สุดได้ก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่าขาดทุนเป็นการได้กำไรของเรา

นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดเราเสียนั้น เป็นการได้ทางอ้อมตรงกันงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุน ต้องสร้างโครงสร้าง ซึ่งต้องใช้เงินเป็นร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาล แต่ในไม่ช้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดี กินดี ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไปเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้ารู้จัก สามัคคี รู้เสียสละ คือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

17. การพึ่งตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำรัสเพื่อแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสมารถ "พึ่งตนเองได้" ในที่สุดดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

18. พออยู่พอกิน การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้ เริ่มจากการเสด็จฯ ไปเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคของประเทศไทยได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกร มีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น "พออยู่พอกิน" ก่อนแล้วจึงขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป ในการพัฒนานั้น หากมองในภาพรวมของประเทศมีใช้งานเล็กน้อยแต่ต้องใช้ความคิดและกำลังของคนทั้งชาติ จึงจะบรรลุผลสำเร็จ ด้วยพระปรีชาญาณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทำให้คนทั้งหลายได้ประจักษ์ว่าแนวพระราชดำริในพระองค์นั้น “เรียบง่าย ปฏิบัติได้ผล” เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าโครงการดี ในไม่ช้า ประชาชนก็ได้กำไร จะได้ผล ราษฎรจะอยู่ดีกินดีขึ้น จะได้ประโยชน์ไป...”

19. เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆดังปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้

ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัส เรื่องความซื่อสัตย์ สุจริตจริงใจต่อกันอย่างต่อเนื่องตลอดมา เพราะเห็นว่าหากคนไทยทุกคนได้ร่วมมือกันช่วยชาติ พัฒนาชาติด้วยความซื่อสัตย์ สุจริตจริงใจต่อกันแล้ว ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าอย่างมาก ดังพระราชดำรัสดังนี้ (พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522)

“...คนที่ไม่มีความสุจริต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่ makkelijk ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณเป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...”

“...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้ น้อยก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้ มากกว่าผู้มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริตไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” (พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2533)

“...ผู้ว่า CEO ต้องเป็นคนที่สุดจจริต หุจจริตไม่ได้ ถ้าหุจจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแข่งให้มันอันเป็นไป

“...ข้าราชการหรือประชาชนมีการหุจจริต ถ้ามีหุจจริตแล้วบ้านเมืองพัง ที่เมืองไทยพังมาเพราะมีหุจจริต...” (พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2546)

21. ทำงานอย่างมีความสุข พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า

“...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกันในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

22. ความเพียร : พระมหาชนก จากพระราชนิพนธ์ "พระมหาชนก" เป็นพระราชนิพนธ์ที่พระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ ทำให้เข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งภาพประกอบ และคติธรรมต่างๆ ได้ส่งเสริมให้หนังสือเล่มนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ ที่หากคนไทยน้อมรับมาศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่ง ก็ยังว่ายน้ำต่อไปเพราะถ้าไม่เพียรว่ายน้ำก็จะตกเป็นอาหาร ปู ปลา และได้พบกับเทวดาทิม

ช่วยเหลือมิให้จมน้ำไป เช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงริเริ่มทำโครงการต่างๆ ในระยะแรก ที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ทอพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

23. รู้ รัก สามัคคี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสในเรื่อง "รู้ รัก สามัคคี" มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคำสามคำที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือ ความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่า เราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

3.3 กิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

3.3.1 ที่มาและความสำคัญในการสนองพระราชดำริ

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2560, หน้า 1- 2) เป็นโครงการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสืบสานพระราชปณิธานในการอนุรักษ์ทรัพยากรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงมีสายพระเนตรยาวไกล โดยที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดดังในปี พ.ศ. 2503 ทรงอนุรักษ์ต้นยางนา ในปี พ.ศ. 2504 ทรงให้นำพรรณไม้จากภูมิภาคต่าง ๆ มาปลูกไว้ในสวนจิตรลดา เพื่อเป็นแหล่งศึกษา และทรงมีโครงการพระราชดำริที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พัฒนาทรัพยากร พัฒนาแหล่งน้ำ การอนุรักษ์และพัฒนาดิน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงสืบสานพระราชปณิธานต่อโดยมีพระราชดำริกับ นายแก้วขวัญ วัชโรทัย เลขาธิการพระราชวัง ให้ดำเนินการอนุรักษ์พืชพรรณของประเทศโดยพระราชทานให้โครงการส่วนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา ฝ่ายวิชาการเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งธนาคารพืชพรรณขึ้น ในปี พ.ศ. 2536-2549 โดยรับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และเป็นหน่วยงานขึ้นตรงกับเลขาธิการพระราชวัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 และต่อมาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 สำนักพระราชวังดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้ และให้ อพ.สธ. ดำเนินการแยกส่วนอย่างชัดเจนจากโครงการส่วนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา การดำเนินงาน อพ.สธ. ดำเนินงานโดยอยู่ภายใต้แผนแม่บทซึ่งเป็นระยะๆ ละห้าปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 253 เป็นต้นมา จนมาถึงแผนที่หก จึงเรียกว่าแผนแม่บท อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่หก

การดำเนินงาน อพ.สธ. ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบันมีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมสนองพระราชดำริเพิ่มขึ้นมากกว่า 776 หน่วยงาน สมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนซึ่งเป็นสถานศึกษาเป็นสมาชิกมากกว่า 3,028 โรงเรียน (ข้อมูล ณ วันที่ 4 กรกฎาคม 25 ยิ่งไปกว่านั้นในแผนแม่บทระยะ 5 ปีที่ห้า อพ.สธ. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นขอเข้าร่วมสนองพระราชดำริโดยพระราชนุญาตให้เป็นหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ. ในปีงบประมาณ 2558 โดยที่ทางกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นนโยบายสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งดำเนินงานอยู่ภายใต้กรอบการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยให้มีสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่นใน อำเภอละหนึ่งตำบล/หนึ่งเทศบาล เป็นอย่างน้อย โดยเริ่มต้นการสำรวจฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่จริงว่ามี อะไรอยู่ที่ไหน และเริ่มการดูแลอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่ นำไปสู่การ วางแผนพัฒนาตำบลบนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีอยู่จริง โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจและการทำฐานข้อมูล ทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 3 ฐานทรัพยากรได้แก่ ทรัพยากรชีวภาพ (สิ่งที่มีชีวิต), ทรัพยากรกายภาพ (สิ่งที่ไม่มีชีวิต) และทรัพยากรวัฒนธรรมและกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ทำให้พื้นที่และกิจกรรมดำเนินงานของโครงการฯ กระจายออกไปในภูมิภาคต่าง ๆ และมีการดำเนินงานที่หลากหลายมากขึ้น การดำเนินงานในแผน แม่บททุกระยะ 5 ปีที่ผ่านมาของ อพ.สธ. ได้ดำเนินการสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาโดยตลอด และในแผนแม่บทระยะ 5 ปีที่หกนี้ มีแนวทางดำเนินการที่สอดคล้องและสนับสนุนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 งบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งมีกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนที่สำคัญได้แก่ (1) การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (3) การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ (4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งกรอบแนวความคิดทั้งสี่นั้นล้วนแต่ต้องดำเนินการภายใต้การดูแลรักษาทรัพยากรและการนำมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้น อพ.สธ. ยังมีกิจกรรมตามกรอบแผนแม่บท อพ.สธ. ที่สอดคล้องกับแผนการขับเคลื่อนและปฏิรูประบบวิจัยแบบบูรณาการของประเทศและกรอบยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ 20 ปีทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) ด้านความมั่นคง (2) ด้านการเกษตร 3) ด้านอุตสาหกรรม (4) ด้านสังคม (5) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข (6) ด้านพลังงาน (7) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ส่งผลประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนให้มากที่สุด เพื่อการบริหารจัดการความรู้ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสมที่เข้าถึงประชาชนและประชาสังคมอย่างแพร่หลาย

แผนแม่บท อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่หก (ตุลาคม พ.ศ. 2559-กันยายน พ.ศ. 2564) เป็นแผนแม่บทที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานตามแนวทางพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริเข้ามามีส่วนร่วมวางแผน

งาน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั่วประเทศไทย ทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีแนวทางดำเนินงานต่อเนื่องตามกรอบแผนแม่บทโดยเน้นการทำงานเข้าไปสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรตั้งแต่ในสถานศึกษา ดำเนินงานในระดับท้องถิ่นในการทำฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย 3 ฐานทรัพยากรได้แก่ ทรัพยากรชีวภาพ, ทรัพยากรกายภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา จากฐานข้อมูลดังกล่าวจะนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศไทยต่อไป

3.2 วิธีการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

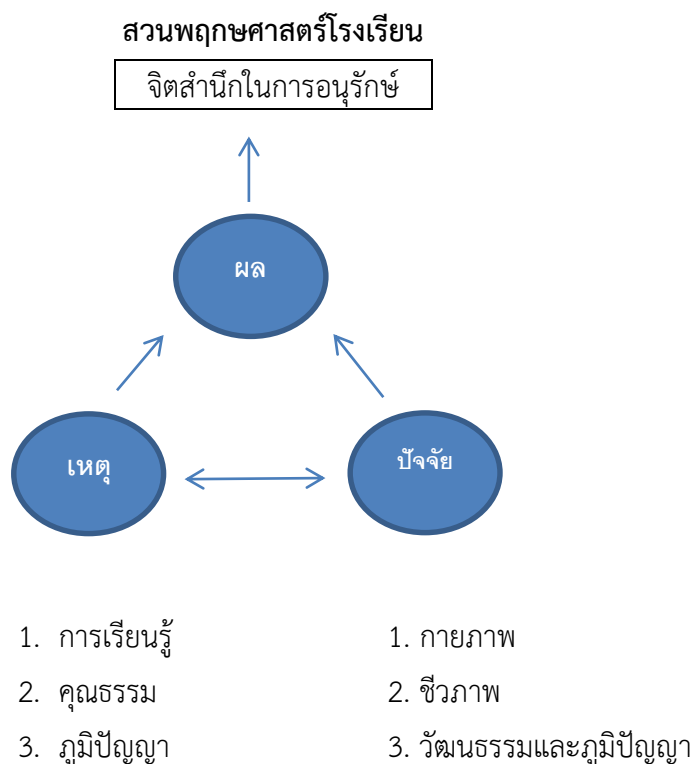
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) (2560, หน้า 41- 42) ได้ให้ความหมายและแนวทางการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ดังนี้

3.2.1 ความหมายของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

สวนพฤกษศาสตร์ (Botanic Garden) คือ แหล่งที่รวบรวมพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ที่มีชีวิต จัดปลูกตามความเหมาะสมกับสภาพถิ่นอาศัยเดิม มีห้องสมุด สถานที่เก็บรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ รักษาสภาพ อาจเป็นตัวอย่างแห้ง ตัวอย่างดอง หรือเก็บรักษาโดยวิธีอื่น ๆ พันธุ์พืชที่ทำการเก็บรวบรวมไว้นั้น จะเป็นแหล่งข้อมูลและเผยแพร่ความรู้ นอกจากนี้สามารถใช้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน (School Botanical Garden) คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโรงเรียนที่ใช้เพื่อการเรียนรู้โดยมี พืชเป็นปัจจัยหลัก ชีวภาพอื่นเป็นปัจจัยรอง กายภาพเป็นปัจจัยเสริม และวัสดุ อุปกรณ์เป็นปัจจัยประกอบ

งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน คือ งานสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทรัพยากรชีวภาพและกายภาพ โดยมีการสัมผัส การเรียนรู้ การสร้างและปลูกฝังคุณธรรม การเสริมสร้างปัญญาและภูมิปัญญา

ภาพที่ 2 แผนภาพสรุปกระบวนการเรียนรู้ งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

3.2.2 วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช และทรัพยากร

3.2.3 ปรัชญาการสร้างนักอนุรักษ์

ให้ = การสัมผัส ในสิ่งที่ไม่เคยได้สัมผัส การรู้จักจริง ในสิ่งที่ไม่เคยได้รู้จักจริง

เป็น = ปัจจัยสู่ จินตนาการ

เป็น = เหตุแห่งความอาทร การุณย์ สรรพชีวิต สรรพสิ่ง

3.2.4 บรรยาการของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

บนความเบิกบาน บนความหลากหลาย สรรพสิ่ง สรรพการกระทำ ล้วนสมดุล

พืชพรรณ สรรพสัตว์ สรรพสิ่ง ได้รับความ การุณย์

บนฐานของสรรพชีวิต นักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ ศิลปิน กวี

นักตรรกศาสตร์ ปราชญ์น้อยปรากฏทั่ว

3.4 กิจกรรมธนาคารโรงเรียน

3.4.1 ความเป็นมาของธนาคารโรงเรียน

ธนาคารออมสินในฐานะอีกหนึ่งบทบาทของการเป็นธนาคารเพื่อสังคมอย่างแท้จริง ด้วยการร่วมแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจ และปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนว่างงาน แก้ปัญหาความยากจน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้เกิดการจ้างงาน เสริมรายได้ สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ตลอดจนเป็นการให้บริการสวัสดิการทางสังคมเพื่อส่งเสริม ปลุกฝังให้ประชาชนและเยาวชนได้รู้จักการประหยัด อดออม รวมทั้งนักเรียน และผู้มีรายได้น้อย โดยมีสถานที่เก็บออม และให้บริการทางการเงินเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ และเอื้อต่อการทำนุบำรุงชาติ ศาสนา และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็นโครงการต่างๆ เยอะแยะมากมาย ทุกกิจกรรมได้กระทำอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

โครงการธนาคารโรงเรียนธนาคารออมสิน เป็นการจำลองสาขาของธนาคารไว้ในสถาบันการศึกษา และเปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา เป็นผู้ดำเนินการธนาคารด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลของธนาคารออมสินสาขา ที่ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้คำแนะนำ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานที่เหมือนจริง ในรูปแบบของสถาบันการเงินให้กับนักเรียน และพัฒนาต่อยอดให้เด็กมีนิสัยรักการออมธนาคารโรงเรียน ธนาคารออมสิน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2541 จนถึงปัจจุบัน มีธนาคารโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 973 แห่ง จำนวนบัญชีกว่า 2 ล้านบัญชี และเงินออมสะสมทั้งหมดกว่า 945 ล้านบาท

3.4.2 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกิจกรรมธนาคารโรงเรียน

- 1) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีการออมทรัพย์ อย่างสม่ำเสมอ
- 2) เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนรู้หลักการบริหารและการบริการที่ถูกต้อง
- 3) เพื่อปลุกฝังให้นักเรียนรู้จักการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น
- 4) เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัย ด้านความรับผิดชอบให้กับนักเรียน
- 5) เพื่อปลุกฝังให้นักเรียนรู้จักใช้เวลา ในการทำกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ

ส่วนรวม

3.4.3 วิธีการดำเนินงานธนาคารโรงเรียน

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้ดำเนินกิจกรรมธนาคารโรงเรียน 2 ลักษณะ คือ

- 1) การดำเนินงานการฝากเงิน การฝากเงินของโครงการธนาคารโรงเรียนนั้นเป็นประเภทฝากเผื่อเรียกหรือที่เราจะเข้าใจว่าฝากออมทรัพย์ ซึ่งนักเรียนสามารถฝากเงินได้อย่างสม่ำเสมอในวันเปิดทำการโรงเรียน โดยโรงเรียนจะเปิดบัญชีกับธนาคารออมสินสาขาที่เลี้ยงเพียงบัญชีเดียว ส่วนบัญชีย่อยของนักเรียนแต่ละราย ธนาคารโรงเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบ โดยให้ดอกเบี้ยอัตราเดียวกับประกาศธนาคารออมสินเงินฝากเผื่อเรียก

2) การเสริมสร้าง และปลูกฝังนิสัยการประหยัดรักการออม รู้จักรับผิดชอบและเสียสละ ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม สร้างสรรค์ในสิ่งที่ดี อันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและ ประเทศชาติ (ที่มา : https://www.gotoknow.org/posts/145098?fbclid=IwAR2NFELX327BKVTv06jZSazQWhw6xkxGb3Tuwhzs1_szJpgt8z27slzRs สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562)

3.5 กิจกรรมโรงสีข้าวพระราชทาน

3.5.1 ความเป็นมา

โรงสีข้าวพระราชทาน สร้างรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน ลดปัญหาถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงได้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านการศึกษา วิจัย และพัฒนารูปแบบการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อความยั่งยืนของเกษตรกรไทยและด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงมีพระราชประสงค์ให้ศูนย์การศึกษาแห่งนี้ เป็นศูนย์รวมการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ โดยให้ 4 กระทรวงหลัก ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมบูรณาการองค์ความรู้ถ่ายทอดสู่ประชาชน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงมีโครงการพัฒนาในหลากหลายด้าน ทั้งงานพัฒนาที่ดิน งานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ รวมไปถึงการส่งเสริมการค้าขายในรูปแบบสหกรณ์ เพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง หรือระบบตลาดใหญ่

ปี 2527 ภายหลังได้รับการถวายเครื่องสีข้าว ทรงมีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ ให้ติดตั้งไว้ที่ศูนย์พัฒนาการศึกษาเขาหินซ้อน เพื่อให้มีการบริหารตามหลักสหกรณ์ และให้บริการสีข้าวแก่เกษตรกรทั่วไป โดยคิดค่าบริการราคาถูกเพียงกิโลกรัมละ 1 บาท พร้อมส่งคืนข้าวสารเต็มจำนวน ปลายข้าว และรำ ให้แก่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ต่อไป (ที่มา: <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน> สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562)

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรความก้าวหน้าของโรงสีข้าวพระราชทาน อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน โดยมีนายพิเชษฐ์ วิริยะพาหะ อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ นางสุภาพ ไทยน้อย สหกรณ์จังหวัดน่าน นายสำเนียง ส่างคำ ประธานโรงสีข้าวพระราชทาน คณะกรรมการโรงสีข้าวพระราชทาน และชาวบ้านในพื้นที่เฝ้ารับเสด็จฯ โรงสีข้าวพระราชทานท่าวังผา ตั้งอยู่ในตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ภายหลังจากปี 2549 เกิดพายุฝนส่งผลให้น้ำท่วมพื้นที่การเกษตร ผลผลิตเสียหาย ไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้ทำให้ขาดแคลนข้าวบริโภค สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กองงานในพระองค์นำสิ่งของ

พระราชทานไปมอบให้ชาวบ้านที่ประสบภัย และได้พระราชทานเงิน ข้าวสารและเมล็ดพันธุ์ข้าว สำหรับจัดตั้งโครงการกองทุนข้าวพระราชทาน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้าว และเพื่อเป็นกองทุนข้าวสำรอง สำหรับช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนและผู้ประสบภัยพิบัติในอนาคต จากนั้นได้ทรงพระราชทานเครื่องจักรโรงสีข้าวชุมชน เครื่อง CP-R 1000 สำหรับจัดตั้งโรงสีข้าวพระราชทานในพื้นที่ เพื่อสนับสนุนกองทุนข้าวพระราชทานและช่วยเหลือเกษตรกรให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยโรงสีข้าวพระราชทานได้เปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 จนถึงปัจจุบัน มีเกษตรกรในตำบลท่าวังผาเป็นสมาชิก 1,208 คน ทุนดำเนินงานกว่า 11 ล้านบาท

กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้มอบหมายให้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดน่าน ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปแนะนำส่งเสริม การบริหารจัดการโรงสีข้าวแห่งนี้ตั้งแต่เริ่มต้น ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมในรูปแบบกลุ่มเตรียมการสหกรณ์ นำรูปแบบการบริหาร และวิธีการสหกรณ์มาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ พร้อมทั้งประสานหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนทั้งในด้านการอบรมให้ความรู้ การผลิตข้าวปลอดภัย การแปรรูปสีข้าวให้ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ การพัฒนาระบบการผลิตโรงสีข้าวให้ได้มาตรฐาน GMP และได้รับงบประมาณพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการโรงสีข้าวพระราชทานจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ จัดสร้างอาคารบรรจุและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในโรงสีข้าว และจัดซื้อรถยนต์สำหรับการขนส่งข้าวสาร (ที่มา : https://www.cpd.go.th/cpdth2560/index.php/component/k2/newcpd_16mar2563_1 สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562)

3.5.2 กิจกรรมหรือวิธีดำเนินการ

โรงสีข้าวพระราชทาน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้ดำเนินการ ดังนี้

- 1) รวบรวมและรับซื้อข้าวเปลือกเพื่อแปรรูป
- 2) บริการสีข้าว
- 3) จำหน่ายผลผลิตจากโรงสีข้าว
- 4) แปรรูปผลิตภัณฑ์จากโรงสีข้าว เช่น สบู่รำข้าว ยาสระผมจากรำข้าว เป็นต้น

3.6 กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน

3.6.1 ความเป็นมา

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปในพื้นที่ชนบททางไกลและทุรกันดารทั่วประเทศตั้งแต่ยังเยาว์พระชันษาได้ทอดพระเนตรเห็นสภาพชีวิตและความ เป็นอยู่ของประชาชน ทำให้ทรงทราบปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความยากจนความขาดแคลนอาหาร และปัจจัยต่างๆ การขาดบริการสาธารณสุข และการศึกษาจึงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือ เด็ก เยาวชนและประชาชนที่ด้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดาร ทรงเริ่มงานพัฒนาใน ปี พ.ศ. 2523 โดยทรงทดลองทำโครงการอาหารกลางวันผักรสหวานคร่ำ ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน (ปี พ.ศ. 2524) ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน

ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองแจง อำเภอยะโฮรี จังหวัดกาญจนบุรี โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านทุ่งศาลา อำเภอ สวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านคอกอ้ายเผือก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อพัฒนาภาวะโภชนาการและสุขภาพของเด็กที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร หลังจากนั้นได้ทรงขยายงานพัฒนาในด้านอื่นๆ อีกเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดีขึ้น พร้อมทั้งขยายพื้นที่การดำเนินงานมากขึ้นด้วยโดยโปรดเกล้าฯ ให้สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รับผิดชอบงานโครงการตามพระราชดำริต่างๆ

เป็นเวลากว่าสามทศวรรษทรงขยายกลุ่มเป้าหมายการพัฒนาจากเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารไปยังพื้นที่อื่นๆ ทั่วทุกภาคของประเทศ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นมีโอกาสเข้าถึงความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการมีสุขภาพแข็งแรง ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีควบคู่กับการรู้จักช่วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ตลอดจนการทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วม ให้ทุกคนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างเสมอภาค โดยอยู่บนความสมดุล ทั้งทางด้านวิชาการ คุณธรรมและจริยธรรม ความรู้และทักษะ และการมีสุขภาพที่ดี (กองประสานงานโครงการพระราชดำริ ที่มา <http://office.cpd.go.th/rdpd/index.php/2016-11-25-02-06-32/2016-11-26-08-38-28?fbclid=IwAR0gvfR4ulhuixiUddlSnEJoF-hzUvDeBEWgXKFalSVRBA-SuHt9XCjdPw> สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562)

3.6.2 วิธีการดำเนินงาน

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้นำแนวทางตามพระราชดำริ มาดำเนินการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติที่เหมาะสมกับนักเรียนโดยได้กำหนดกิจกรรมหลัก ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 จัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาการสหกรณ์ในโรงเรียนตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยวิธีการจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้การสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนสำหรับครู และผู้รับผิดชอบกิจกรรมสหกรณ์

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมร้านค้าสหกรณ์ โดยการจัดทำบัญชี การประกวดบันทึกบัญชี การปิดบัญชี การจัดประชุม การบันทึกรายงานการประชุม การประชุมใหญ่สามัญประจำปี การเลือกตั้งคณะกรรมการสหกรณ์นักเรียน กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ด้านสหกรณ์ให้นักเรียน

กิจกรรมที่ 3 โครงการปรับปรุงอาคารกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน เพื่อให้เป็นห้องฝึกปฏิบัติการด้านการสหกรณ์ให้กับนักเรียน (ที่มา : กองประสานงานโครงการพระราชดำริ <http://office.cpd.go.th/rdpd/index.php/2016-11-25-02-06-32/2016-11-26-08-38-28?fbclid=IwAR0gvfR4ulhuixiUddlSnEJoF-hzUvDeBEWgXKFalSVRBA-SuHt9XCjdPw>)

AR0gvfR4ulhuiixiUddlSnEJoF-hzUvDeBEWgXKFaISVRBA-SuHt9XCJdPw สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2562)

3.7 กิจกรรมยุวเกษตรกร

ยุวเกษตรกร ในประเทศไทย หมายถึงเด็กและเยาวชน อายุ 10 - 25 ปีที่สนใจการเกษตร รวมตัวกันในระดับหมู่บ้านขอจัดตั้งเป็นกลุ่มยุวเกษตรกรต่อสำนักงานเกษตรอำเภอและจังหวัด เพื่อรับ บริการความรู้วิชาการเกษตรและเคหกิจเกษตรจากโครงการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็น โครงการอบรมความรู้ที่เหมาะสมกับอาชีพการเกษตรในท้องถิ่น

กลุ่มยุวเกษตรกรส่วนใหญ่มีสมาชิก 15 - 30 คน อายุใกล้เคียงกันหรือเรียนอยู่ชั้นเดียวกันมี ทั้งประเภท กลุ่มในโรงเรียน กลุ่มนอกโรงเรียน และ กลุ่มผสม และมีเกษตรกรในท้องถิ่นอาสาสมัคร เป็น “ที่ปรึกษายุวเกษตรกร” ประจำกลุ่ม ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงดูแลให้คำแนะนำกลุ่มในการดำเนินงาน และกิจกรรม

กลุ่มยุวเกษตรกรส่วนใหญ่มีระยะเวลาเป็นกลุ่มประมาณ 2 - 4 ปี เพราะสมาชิกมีอายุมาก ขึ้น ไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม มีครอบครัวและอาชีพต้องรับผิดชอบ บางคนเปลี่ยนสถานภาพเป็น สมาชิกองค์กรหรือมีบทบาทหน้าที่อื่นในท้องถิ่น เช่น สมาชิกกลุ่มเกษตรกร และ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น และมีกลุ่มยุวเกษตรกรหลายกลุ่มรับสมัครเด็กและเยาวชนเข้าเป็นสมาชิกรุ่นใหม่เพื่อ ดำเนินงานและกิจกรรมต่อไป โดยกลุ่มยุวเกษตรกรประเภทนอกโรงเรียนจะมีระยะเวลาเป็นกลุ่ม มากกว่ากลุ่มยุวเกษตรกรประเภทในโรงเรียน

3.7.1 ประเภทยุวเกษตรกร

1) กลุ่มยุวเกษตรกรประเภทนอกโรงเรียน หมายถึง กลุ่มยุวเกษตรกรที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้น ในโรงเรียน แต่เป็นกลุ่มยุวเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนหรือหมู่บ้าน แม้ว่าสมาชิกทั้งหมดของกลุ่ม ยุวเกษตรกรจะเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน

2) กลุ่มยุวเกษตรกรประเภทในโรงเรียน หมายถึง กลุ่มยุวเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นใน โรงเรียน มีสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มเป็นนักเรียนหรือกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน ในปี 2556 มีกลุ่ม ยุวเกษตรกรที่จัดตั้งขึ้นในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพมหานคร ด้วย

3) กลุ่มยุวเกษตรกรประเภทกลุ่มผสม หมายถึง กลุ่มยุวเกษตรกรที่มีสมาชิกกลุ่มบางคน เป็นนักเรียนและบางคนไม่ได้เรียนหนังสือหรือออกจากโรงเรียนแล้ว (ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%A7%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%A3> สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2562)

3.8 กิจกรรม TO BE NUMBER ONE

3.8.1 ความเป็นมา

"ยาเสพติด" ปัญหาสำคัญระดับชาติที่รัฐบาลถือเป็นนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะปัญหายาเสพติดที่มีการระบาดในทุกพื้นที่ของประเทศไทยได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทุกขณะ ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการเมืองและความมั่นคงของประเทศ

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงมีความห่วงใยต่อประชาชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ เพราะมีจำนวนถึง 21 ล้านคน และเป็นกลุ่มที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังถือเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติดสูง เนื่องจากเป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ แต่ยังขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดีพอ รวมทั้งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ จึงทรงพระกรุณาธิคุณรับเป็นองค์ประธานโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งปัจจุบันได้ใช้ชื่อเพื่อให้่ายต่อการรณรงค์ว่าโครงการ TO BE NUMBER ONE เพื่อรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในประเทศให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือและรวมพลังจากภาครัฐและเอกชน กระตุ้นและปลุกจิตสำนึกของปวงชนในชาติให้มีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักว่าการที่จะเอาชนะปัญหายาเสพติดมิใช่หน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ทุกคนในชาติจะร่วมแรง ร่วมใจกันเป็นพลังของแผ่นดินที่จะต่อสู้และเอาชนะปัญหายาเสพติดให้ได้โดยเร็ว โดยทรงมีพระประสงค์มุ่งเน้นการรณรงค์ในกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ วัยรุ่นและเยาวชน โดยกลวิธีสร้างกระแสการแสดงผลอย่างถูกต้องโดยไม่ข้องแวะกับยาเสพติด การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้แก่เยาวชนในชุมชน จัดระบบการบำบัดรักษารองรับภายใต้โครงการ "ใครติดยา ยกมือขึ้น" ทั้งนี้เพื่อคืนคนดีสู่สังคม และป้องกันการกลับมาเสพติดซ้ำ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายสมาชิกและชมรม TO BE NUMBER ONE เพื่อร่วมกันรณรงค์และจัดกิจกรรมป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นเสมือนการเติมสิ่งที่ดีให้กับชีวิต เพื่อให้เกิดค่านิยมของการเป็นหนึ่งโดยไม่ต้องพึ่งยาเสพติด ดังพระราชดำรัสในโอกาส การแถลงข่าวเปิดตัวโครงการ "TO BE NUMBER ONE" เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2545 ณ ห้องประชุมกระทรวงสาธารณสุข ความว่า "กิจกรรมในโครงการ TO BE NUMBER ONE จะเบนความสนใจจากการหาความสุขชั่วครั้งชั่วคราวจากยาเสพติด อยากรให้โครงการนี้สำเร็จด้วยดี แต่จะทำคนเดียวไม่ได้ จึงขอความร่วมมือจากทุกคน "

ดังนั้น โครงการ TO BE NUMBER ONE จึงเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ ปี 2545 จนถึงปัจจุบัน โดยมี "กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข" ได้รับมอบหมายทำหน้าที่เลขานุการโครงการ เพื่อเป็นแกนกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

3.8.2 คำขวัญโครงการ TO BE NUMBER ONE

“ เป็นหนึ่งโดยไม่พึ่งยาเสพติด ” ความหมาย คือ การเป็นหนึ่ง ทุกคนเป็นได้ เพราะทุกคนต่างมีดีอยู่ในตัวเอง หากค้นพบสิ่งที่ตัวเองชื่นชอบ สนใจและมีความถนัด สามารถฝึกฝนและทำงานเป็นผลสำเร็จได้ ทำแล้วมีความสุข มีความเชื่อมั่นและมีความภาคภูมิใจ

3.8.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างกระแสนิยมและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจในกลุ่มเยาวชนไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
- 2) เพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณภาพเยาวชนให้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีภูมิต้านทานและภาคภูมิใจในตนเอง
- 3) เพื่อสนับสนุนเยาวชนและชุมชนให้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์โดยการสนับสนุนของสังคม
- 4) เพื่อสร้างความเข้าใจและยอมรับผู้มีปัญหาเสพติด โดยให้ออกสลับมาเป็นคนดีของสังคม
- 5) เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มประชาชนและเยาวชนทั่วไป (ที่มา : http://www.tobefriend.in.th/abouttobe/content2.php?fbclid=IwAR2cVA5dwjC6_S6-lgH8yT-Jp-LSjsYKEBEI0X_fs5416PTyYHGjMp2whsN8 สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2562)

3.8.4 หลักการดำเนินงานของโครงการ TO BE NUMBER ONE ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการแสดงความสามารถ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกและช่วยสร้างเสริมความภาคภูมิใจ
- 2) ใช้สื่อ ดนตรี กีฬา ในการเข้าถึงเยาวชน และกระตุ้นให้เยาวชนเข้ามารวมกลุ่มกัน
- 3) สร้างความรู้และทักษะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญสำหรับเยาวชนในชุมชนให้ปลอดภัยจากปัญหายาเสพติด
- 4) “เพื่อนช่วยเพื่อน”
- 5) สร้างศูนย์รวมให้วัยรุ่นรวมกลุ่มกัน ทำกิจกรรมที่สนใจ สร้างสรรค์และเกิดสุข
- 6) สร้างเครือข่าย TO BE NUMBER ONE ที่มีศักยภาพ จะทำให้การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน

โดยการดำเนินงานภายใต้ 3 ยุทธศาสตร์หลัก คือ

- 1) การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสนิยมที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- 2) การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน
- 3) การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย “วัยรุ่นและเยาวชนมีกระแสนิยม การเป็นหนึ่งโดยไม่พึ่งยาเสพติด ตลอดจนวัยรุ่นและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ สามารถดำรงความเข้มแข็งในการต่อต้านยาเสพติด เพื่อป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด” (ที่มา : <http://www.tobefriend.in.th/abouttobe/content4.php?fbclid=IwAR0nCTFuLphUsb2ZNa4YWKrSgUSkucnECxmnwkQNWviwLkxUNdC9QJXdejK> สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2562)

สรุป โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้ดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 8 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) กิจกรรมศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) กิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 4) กิจกรรมธนาคารโรงเรียน 5) กิจกรรมโรงสีข้าวพระราชทาน 6) กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน 7) กิจกรรมยุวเกษตรกร 8) กิจกรรม TO BE NUMBER ONE

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

4.1 ความหมายของการประเมินโครงการ

นพรัตน์ อัจใจ (2552, หน้า 9) กล่าวว่า การประเมินโครงการ คือ วิธีการ หรือ กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการทั้งด้านวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลผลิตตามเป้าหมายของโครงการให้ออกมาเป็นสารสนเทศเกี่ยวกับโครงการอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณา ตัดสินใจ ปรับปรุง แก้ไข พัฒนาโครงการต่อไป

พิสนุ พงศ์ศรี (2553, หน้า 68) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการ ทดลองหรือนำร่องปรับเปลี่ยน ระบุ ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการ

กนกอร ศิลปะวิโรจน์ (2557, หน้า 9) กล่าวว่า การประเมินโครงการ คือ กระบวนการรวบรวมข้อมูล สารสนเทศเกี่ยวกับโครงการใดโครงการหนึ่ง โดยมีการรวบรวมข้อมูลและวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อประเมินค่าหรือตัดสินว่าโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ และมีคุณภาพเพียงใด

ยาใจ พรหมวงศ์ (2553, หน้า 8) กล่าวว่า การประเมินโครงการ คือ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศในการใช้ดุลยพินิจ พิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการในทุกขั้นตอน เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2551, หน้า 24) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการ คือ กระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับที่สามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทราบจุดเด่น จุดด้อย ทราบว่าโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพียงใด และที่

สำคัญช่วยให้ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้ทั้งปัจจุบันและอนาคต

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebean, 1967 อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2554, หน้า 222) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในทางเลือกต่างๆที่มีอยู่

จากความหมายของการประเมินโครงการที่นักวิชาการได้กล่าวไว้นั้น สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4.2 ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินเป็นกิจกรรมที่สำคัญของการจัดทำโครงการ เพราะการประเมินก่อให้เกิดประโยชน์ที่สำคัญหลายลักษณะ มีนักวิชาการกล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการไว้หลายประการ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550, หน้า 102) กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการ ดังนี้

1) การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ทราบว่าแผนงานและโครงการที่จะดำเนินการนั้นมีความต้องการจำเป็นมากน้อยเพียงใด เป็นความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการมากน้อยเพียงใด

2) การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ทราบว่าแผนงานและโครงการที่จะดำเนินงานนั้นมีความเป็นไปได้หรือมีความเหมาะสมที่จะนำไปดำเนินการมากน้อยเพียงใด

3) การประเมินช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการมีความชัดเจน

4) การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานและโครงการตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆที่จำเป็นในการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการ

5) การประเมินแผนงานและโครงการช่วยในด้านการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการประเมินจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถควบคุมเวลาและค่าใช้จ่ายของแผนงานและโครงการ

6) การประเมินแผนงานและโครงการทำให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้งทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการ

7) การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของแผนงานและโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจในการปรับปรุงและพัฒนา รวมทั้งใช้ประกอบการตัดสินใจขยายหรือยุติการดำเนินงานในช่วงต่อไป

8) การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกประสิทธิภาพของแผนงานและโครงการว่าเป็นอย่างไร คำนวณค่ากับการลงทุนหรือไม่

9) การประเมินแผนงานและโครงการช่วยให้ทราบถึงผลกระทบของการดำเนินงานว่ามีผลกระทบทางตรงและทางอ้อมในด้านใดบ้าง

สุภาพ อีรวิวัฒน์ (2554, หน้า 23) กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการ ดังนี้

- 1) ทำให้เกิดระบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ เพราะผลย้อนกลับจะช่วยให้เกิดแผนที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น
- 2) ทำให้ได้งานหรือโครงการที่เหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและเกิดผลตามเป้าหมาย
- 3) กระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติมีความกระตือรือร้น มีความเอาใจใส่และระมัดระวังในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ
- 4) ทำให้ทราบความสำเร็จ ปัญหาหรืออุปสรรค เพื่อจะได้ส่งเสริม แก้ไข ปรับปรุง ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

จากความสำคัญของการประเมินโครงการ สรุปได้ว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ทราบว่าโครงการที่จะดำเนินการนั้นมีความต้องการจำเป็นในเรื่องใดมากน้อยเพียงใด มีความเป็นไปได้ หรือเหมาะสมหรือไม่ ที่สำคัญการประเมินโครงการจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติมีความกระตือรือร้น เอาใจใส่และมีความรอบคอบในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ อีกทั้งช่วยให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงาน เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจในการปรับปรุง พัฒนา หรือยุติโครงการต่อไป

4.3 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่สำคัญในวงจรการวางแผนและบริหารงานโครงการ เพราะการประเมินมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผน และบริหารโครงการ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2552, หน้า 37-38) กล่าวไว้ดังนี้

- 1) ช่วยให้อุปกรณ์และสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ
- 2) ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
- 3) ช่วยให้การจัดหาข้อมูล เกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ
- 4) ช่วยให้อุปกรณ์เกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป
- 5) ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานโครงการว่าเป็นอย่างไร คำนึงกับการลงทุนหรือไม่
- 6) เป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551, หน้า 93-95) กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการ ดังนี้

1) การประเมินโครงการเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถจะรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับหนึ่งได้ ด้วยเหตุนี้ องค์กรที่เป็นเจ้าของโครงการต่างๆ จำนวนมาก จึงเห็นความจำเป็นที่ต้องใช้วิธีประเมินโครงการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าเชื่อถือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากประชาชนทั่วไปด้วย

2) การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหา หรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียนที่ด้อยโอกาส จากการประเมินโครงการดังกล่าว ย่อมทำให้ทราบว่า ทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการนี้มีจำนวนเพียงพอหรือไม่ เด็กนักเรียนที่เข้ารับบริการจากโครงการประเภทนี้มีความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในด้านใดบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงหรือแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

3) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานที่ต้องพิจารณาจัดสรรเงินทุนเพื่อให้การสนับสนุนโครงการ เช่น สำนักงบประมาณแผ่นดิน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการอนุมัติงบประมาณให้แก่โครงการใดๆ ทางสำนักงบประมาณแผ่นดินก็มักจะขอข้อมูลสารสนเทศที่เป็นผลการประเมินจากหน่วยงานซึ่งจัดทำโครงการเหล่านั้นไปประกอบการพิจารณาด้วยเสมอทั้งนี้เพื่อให้การจัดสรรเงินงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ลดคำวิพากษ์วิจารณ์ และสอดคล้องกับความต้องการที่เป็นจริง

4) การประเมินช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการคัดเลือกโครงการ ตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง อันเนื่องมาจากโครงการมีจำนวนมาก (ทั้งจากการขยายโครงการและโครงการที่ต่อเนื่อง) แต่เงินทุนสนับสนุนมีจำนวนจำกัด ดังนั้นการประเมินโครงการต่างๆ อย่างมีระบบและครบทุกขั้นตอนจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าเชื่อถือ ซึ่งจะช่วยให้ชี้แนะได้ว่า โครงการใดควรจะได้รับพิจารณาให้การสนับสนุนก่อน และโครงการใดควรจะให้การสนับสนุนในลำดับถัดไป เป็นต้น

5) การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ ตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6) การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการต่างๆ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็อาจจะมีผลผลิตบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย

โดยเหตุนี้สคริฟเวน (Scriven, 1967) จึงได้เสนอเทคนิคการประเมินแบบไม่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก หรืออาจจะเรียกเสียใหม่ว่า “วิธีประเมินแบบอิสระ” ขึ้นทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้ประเมินในสิ่งที่เกิดขึ้นจริง รวมทั้งผลกระทบต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการดำเนินโครงการนั้นๆ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าวิธีการประเมินแบบอิสระตามทัศนะของสคริฟเวนนี้ จะมีคุณค่ามากกว่าวิธีการประเมินที่ยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว

4.4 ประเภทของการประเมินโครงการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2553, หน้า 90) กล่าวว่า การแบ่งประเภทของการประเมินโครงการ อาจแบ่งประเภทการประเมินโดยทั่วไป หรือประเมินสิ่งอื่นๆ คือ 1) วัตถุประสงค์การประเมินได้เป็นประเภทการประเมินก้าวหน้า และประเมินผลสรุป 2) ช่วงเวลาของการประเมินได้เป็น 8 ประเภท คือ 2.1) การประเมินตามความต้องการจำเป็น 2.2) ความเป็นไปได้ 2.3) ปัจจัยนำเข้า 2.4) กระบวนการ 2.5) ผลผลิต ผลลัพธ์ 2.6) ผลกระทบ 2.7) การติดตามผลหลังสิ้นสุดโครงการไปแล้วระยะหนึ่ง และ 2.8) การประเมินงานประเมิน 3) ตามผู้ประเมินได้เป็น 2 ประเภท คือ ผู้ประเมินภายนอกและภายใน 4) ตามมิติการประเมินได้เป็น 4 ประเภท คือ 4.1) วัตถุประสงค์ 4.2) ข้อมูล 4.3) วิธีการประเมิน และ 4.4) จุดเน้นการประเมินซึ่งแต่ละเกณฑ์สามารถจะผสมผสานการประเมินแต่ละประเภทตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป หรือทั้งหมด ลักษณะโดยรวมก็ได้

สมคิด พรหมจ้อย (2552, หน้า 38-41) แบ่งประเภทของการประเมินโครงการใน 3 ลักษณะ คือ แบ่งโดยยึดจุดมุ่งหมายของการประเมิน ยึดหลักในการประเมิน และลำดับเวลาในการประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1) การประเมินเพื่อปรับปรุง บางครั้งก็เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative evaluation)

1.2) การประเมินเพื่อสรุปผลเรียกว่า การประเมินรวมสรุป (Summative evaluation)

2) แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1) การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal-Based evaluation) เป็นการประเมินที่ว่าทำได้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

2.2) การประเมินที่อิสระไม่ยึดวัตถุประสงค์ของโครงการ (Goal-Free evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง

3) แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินโครงการ และหลังจากสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1) ประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Pre-evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจเลือกโครงการตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผนดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการในการนำโครงการไปปฏิบัติ คุณภาพของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการนั้นจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การประเมินก่อนเริ่มโครงการมีความเชื่อบนพื้นฐานที่ว่า ถ้าตัวโครงการนั้นได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสม สมเหตุสมผลมีความจำเป็น คุณภาพดี มีความเป็นไปได้ โอกาสที่โครงการจะประสบความสำเร็จก็ย่อมสูง เสมือนว่าโครงการนั้นได้บรรลุผลสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง

การประเมินเพื่อการตัดสินใจหรือหาข้อสรุปสำหรับการตัดสินใจเลือกโครงการนี้มีชื่อเรียกต่างกัน ส่วนใหญ่เรียกว่า “การวิเคราะห์โครงการ” คำศัพท์ภาษาอังกฤษใช้หลายคำ Project appraisal, project analysis ในวงการธุรกิจอุตสาหกรรม เรียกว่า Feasibility study หรือการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นต้น ไม่ว่าจะใช้ชื่อใดแต่โดยหลักการกว้างๆ การประเมินในขั้นนี้จะเน้นการพิจารณาใน 3 เรื่องใหญ่ๆ คือ

3.1.1) ความเหมาะสมของโครงการ ประเมินเพื่อวิเคราะห์ปัญหา และความจำเป็นของการทำโครงการ (Need Assessment) ซึ่งเป็นการตรวจสอบขั้นต้นเพื่อกำหนดปัญหา กำหนดความจำเป็นและเหตุผลที่สำคัญในการริเริ่มโครงการนั้นๆ ขึ้นและการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการ (Feasibility studies) โดยพิจารณาความครอบคลุม ดังนี้

- ความเป็นไปได้ทางเทคนิควิชาการ
- ความพร้อมทางการบริหารโครงการนั้นให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ตามเป้าหมาย
- ความพร้อมในการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร โดยเฉพาะความเป็นไปได้

ทางการเงิน กำลังคน วัสดุและการจัดการ (ดูความพร้อมของปัจจัย)

ถ้าเป็นโครงการทางด้านธุรกิจอุตสาหกรรมก็จะมีการวิเคราะห์ทางด้านการตลาด รวมทั้งศึกษาความสอดคล้องกับนโยบาย และปัญหา

3.1.2) การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการ (Return of Investment) โดยทั่วไป พิจารณาจากอัตราผลตอบแทนเสีย (Benefit-cost Ration) วิเคราะห์จุดคุ้มทุน ดูจากอัตราผลตอบแทนการลงทุนดำเนินโครงการหรือพิจารณาจากการวิเคราะห์ต้นทุน และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และดูจากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลกำไร และดูจากการวิเคราะห์รายจ่ายโดยเปรียบเทียบกับผลประโยชน์หรือการวิเคราะห์อัตราประโยชน์ เป็นต้น สำหรับโครงการทางด้านการศึกษาจะเน้นในเรื่องของการวิเคราะห์ Cost-Effectiveness มากกว่า Cost-Benefit เพราะผลตอบแทนทางการศึกษานั้นวัดออกมาในรูปของหน่วยเงินตราทำได้ยาก

3.1.3) การศึกษาและการคาดคะเนถึงผลประโยชน์หรือสิ่งที่อาจจะเกิดตามมาจากการดำเนินโครงการนั้น (Consequence Analysis) การศึกษาเชิงคาดคะเนถึงผลที่จะตามมาจากการดำเนินงานยังไม่ค่อยแพร่หลาย แต่จะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ส่วนใหญ่จะ

พิจารณาเพื่อค้นหาแรงต้านทานต่อการดำเนินโครงการ เป็นการคาดการณ์เกี่ยวกับผลที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม ตลอดจนเป็นการรวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และกำหนดนโยบายสำคัญๆ ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2 การประเมินในระหว่างการทำงาน (Implementation Evaluation or Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการนั้น พยายามตอบคำถามว่าทำไมจึงเกิดปัญหา อุปสรรค หรือไม่เกิดปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการ ถ้าเกิดปัญหาจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ การประเมินในขณะดำเนินโครงการจึงมีบทบาทในการปรับปรุงการดำเนินโครงการโดยตรง

3.3 การประเมินหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่าโครงการประสบผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลจากโครงการจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าหรือไม่ การประเมินในลักษณะนี้จะเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นโดยเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยแบ่งการประเมินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

3.3.1) ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ

3.3.2) การติดตามผลต่อมา โดยเฉพาะการประเมินผลกระทบของโครงการที่ต้องอาศัยการทิ้งช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น 1-2 ปี เป็นต้นไป

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆที่ได้ประเมินไว้ตั้งแต่เริ่มการดำเนินงานโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ บางท่านเรียกการประเมินลักษณะนี้ว่า การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

จากประเภทของการประเมินโครงการที่นักวิชาการได้กล่าวไว้นั้น สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของการประเมินโครงการ สามารถแบ่งได้ตามวัตถุประสงค์ ช่วงเวลา และตัวผู้ประเมินว่าต้องการประเมินโครงการแบบใด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการประเมินของผู้ประเมิน

4.5 ประเภทของรูปแบบการประเมิน

สมคิด พรหมจ้อย (2552, หน้า 50) ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลักโดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler: 1943) ครอนบาค (Cronbach: 1973) และเคริกแพตทริก (Kirkpatrick)

2) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgemental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ สำหรับกำหนดและวินิจฉัย

คุณค่าและโครงการนั้น ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสเตด (Stake: 1967) สคริฟเวน (Scriven: 1967) โพรวัส (Provus: 1971)

3) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมิน ของเวลช์ (Welch: 1967) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam: CIPP: 1968) อัลคิน (Alkin: 1967)

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551, หน้า 63-65) ได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการประเมินเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1) กลุ่มรูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation) นักประเมินกลุ่มนี้มีความเชื่อในการประเมินที่เป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการประเมินที่ครบวงจร ซึ่งให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม นักประเมินกลุ่มนี้ ได้แก่ ครอนบาค (Cronbach, 1963) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) อัลคิน (Alkin, 1969) โพรวัส (Provus, 1971) รวมทั้งรูปแบบ CSE (Center for the Study of Evaluation) ซึ่งพัฒนาโดยมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ที่ลอสแอนเจลิส (UCLA) ด้วยนักทฤษฎีการประเมินยุคใหม่ได้ให้ความสนใจต่อรูปแบบของกลุ่มนี้มาก เพราะสามารถนำผลจากการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจสำหรับการบริหารงานได้เป็นอย่างดี

บทบาทของนักประเมินเพื่อการตัดสินใจกลุ่มนี้ ต้องมีความชัดเจนว่า ต้องการสารสนเทศอะไรบ้าง เพื่อเสนอทางเลือกที่จะนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีและเหมาะสม เช่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ดีกว่า เป็นต้น อย่างไรก็ตามนักประเมินตามแนวคิดกลุ่มนี้ต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการตัดสินใจทางการบริหาร แต่ต้องมีบทบาทสำคัญคือ การนำเสนอสารสนเทศของการประเมินที่มีประสิทธิภาพเท่านั้น (Stufflebeam et al, 1971)

2) กลุ่มรูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจคุณค่า (Value-Oriented Evaluation) นักประเมินกลุ่มนี้เห็นว่า การประเมินเป็นการให้คุณค่าหรือตีราคาสิ่งที่ถูกประเมิน ในปัจจุบันรูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้ได้มีผู้นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเพื่อให้บริการสังคม หรือโครงการเพื่อการพัฒนาต่างๆ ของรัฐบาล ซึ่งมักจะมีความซับซ้อน จึงต้องอาศัยวิธีการประเมินทั้งแบบมีระบบและแบบวิธีการตามธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ควบคู่กันไป โดยให้ความสำคัญกับผลผลิตที่เกิดจากโครงการทั้งหมด แม้จะเป็นผลกระทบก็ถือว่าเป็นข้อมูลสำคัญต่อการตัดสินใจคุณค่าเช่นกัน นักทฤษฎีการประเมินที่มีความเชื่อตามแนวคิดนี้ ได้แก่ สคริฟเวน (Scriven, 1967) กลาส (Glass, 1969) เวอร์ธেনและแซนเดอร์ (Worthen and Sanders, 1973) สเตก (Stake, 1974) ไอสนอร์ (Eisner, 1979) เฮาวส์ (House, 1980) กูบาและลินคอล์น (Guba and Lincoln, 1981) เป็นต้น

บทบาทของนักประเมินเพื่อการตัดสินใจคุณค่า จะต้องมีความเป็นปรนัยและมีคุณธรรมของการประเมิน รวมทั้งสามารถตัดสินใจคุณค่าได้อย่างเหมาะสมและตรงตามผลการประเมินที่แท้จริง ไม่ว่าผลการประเมินจะเป็นดังที่คาดหวังหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าจะมีผลทางลบหรือทางบวกก็ต้องนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมให้มากที่สุด นอกจากนี้ นักประเมินจะต้องมีความรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจคุณค่าของตน เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป

จากที่ผู้รายงานได้ศึกษารูปแบบการประเมิน พบว่ารูปแบบการประเมินโครงการมีมากมายหลายรูปแบบ แต่ที่นิยมใช้กันมากมี 3 รูปแบบ ดังรูปแบบ CIPP , Responsive และ Training ซึ่งแต่ละรูปแบบมีสาระสำคัญสรุป ดังนี้ (พิสนุ พงศ์ศรี, 2553, หน้า 6)

1) รูปแบบ CIPP

เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากสามารถใช้ได้กับโครงการทุกขนาดทุกประเภท มีความครอบคลุมและคิดตัวซึ่งง่าย แต่ต้องประเมินทุกระยะ คือ ก่อน ระหว่าง และเสร็จโครงการ โดยมีการประเมิน 4 ด้าน คือ บริบท (Context: C) ปัจจัยนำเข้า (Input: I) กระบวนการ (Process: P) และผลผลิต (Product: P)

2) รูปแบบ Responsive

เป็นรูปแบบที่มีการใช้กันบ้างซึ่งกำหนดให้ผู้ประเมินต้องระบุเกณฑ์การประเมินไว้ด้วยโดยต้องประเมินทุกระยะ คือ ก่อน ระหว่างและเสร็จโครงการ เช่นเดียวกัน มีประเด็นการประเมิน 3 ประเด็น คือ สิ่งนำ การปฏิบัติ และผลลัพธ์

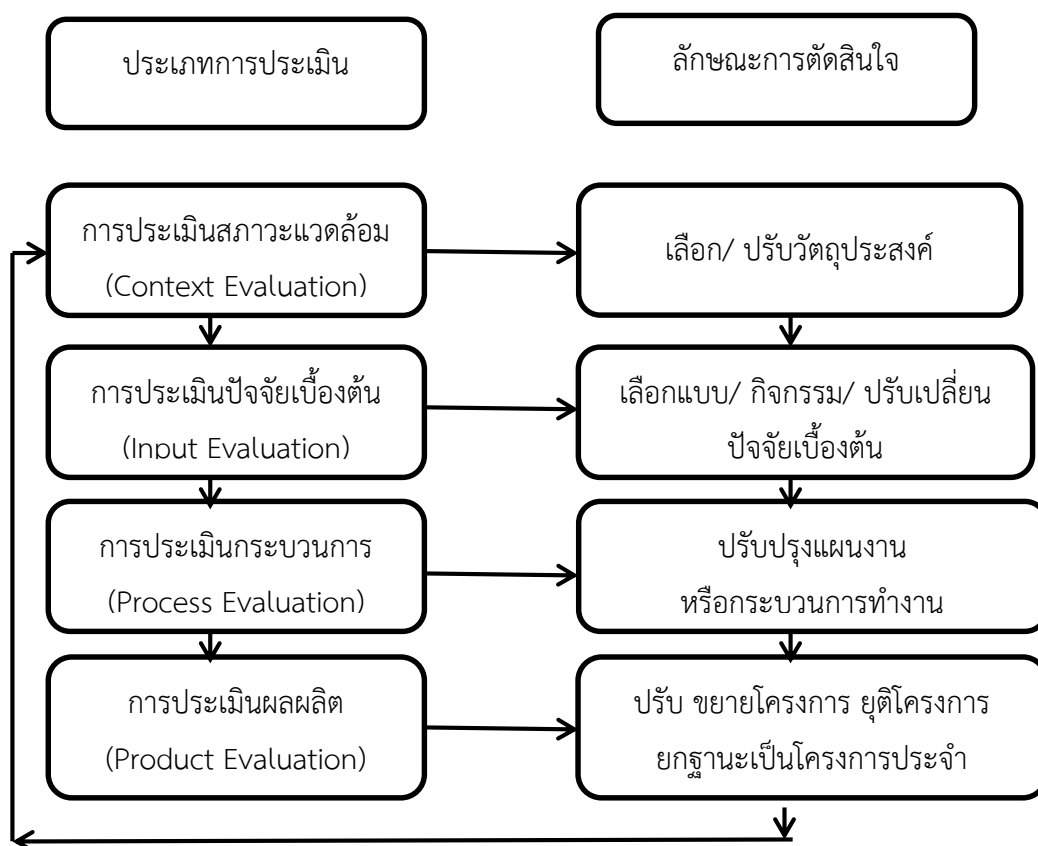
3) รูปแบบ Training หรือรูปแบบการประเมินประสิทธิผลการฝึกอบรมของ Kirkpatrick เรียกสั้นๆว่ารูปแบบ Kirk (เคิร์ก)

เป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันมากกับโครงการฝึกอบรมขนาดใหญ่ ซึ่งประเมินเพียง 2 ระยะ คือ ระหว่างและเสร็จโครงการเท่านั้น แต่เมื่อโครงการเสร็จแล้วระยะหนึ่ง ต้องประเมินด้วยการติดตาม หรือตามไปดู เนื่องจากต้องการเฉพาะผลที่ได้จริงๆ เท่านั้น ทำให้คิดตัวชี้วัดได้ยากและถ้าโครงการไม่ใหญ่พอก็จะเห็นผลไม่ชัด มีประเด็นการประเมิน 4 ประเด็น คือ ปฏิกริยา (Reaction) หรือความพึงพอใจด้านต่างๆ ต่อโครงการ การเรียนรู้ (Learning) หรือความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมตามโครงการ พฤติกรรม (Behavior) หรือการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติ และผลลัพธ์ต่อองค์กร (Result) คือผลจากพฤติกรรมทำให้หน่วยงานมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

จากรูปแบบการประเมินที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้รายงานมีความสนใจจะใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1967 อ้างถึงใน สมคิด พรหมจักษ์, 2553, หน้า 63 - 66) ดังนี้

แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม และคณะ (Daniel L. Stufflebeam, 1967) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินเรียกว่า ชิปปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือการให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำที่ย่อมาจาก Context, Input, Process, และ Product

สตัฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งในการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญมุ่งประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) ปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) กระบวนการ (Process Evaluation) และผลผลิต (Product Evaluation) ประเภทของการประเมินและลักษณะการตัดสินใจตามกรอบความคิดของรูปแบบการประเมินชิป แสดงได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินกับการตัดสินใจแบบจำลองซิป

แนวทางการประเมินในด้านต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C)

เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามต่างๆ เช่น

- 1) เป็นโครงการที่สนองปัญหา หรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่
- 2) วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือนโยบายของหน่วยเหนือหรือไม่
- 3) เป็นโครงการที่เป็นไปได้ในแง่ของโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ หรือไม่

2. ประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I)

เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

- 1) ปัจจัยที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่
- 2) กิจกรรม/แบบ/ทางเลือกที่ได้เลือกสรรแล้ว ที่กำหนดไว้ในโครงการ ความเป็นไปได้ และเหมาะสมเพียงใด

3. ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P)

เป็นการประเมินระหว่างการทำงานโครงการ เพื่อหาข้อดี และข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการ ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

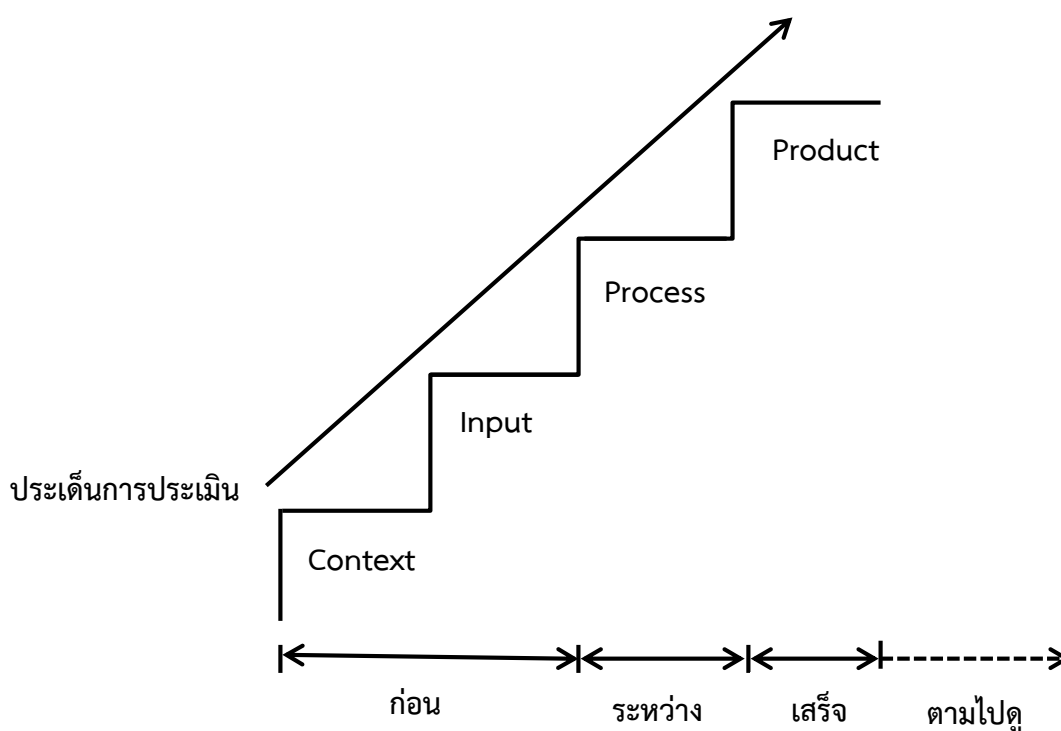
- 1) การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้ ทำไม่ได้
- 2) เกิดปัญหา อุปสรรค ไม่ราบรื่น ไม่คล่องตัวหรือไม่ อย่างไร มีการแก้ไขปัญหาอย่างไร

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P)

เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการรายงานผลที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการร่วมด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญๆ เช่น

- 1) เกิดผล/ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่
- 2) คุณภาพของผลลัพธ์เป็นอย่างไร
- 3) เกิดผลกระทบใดบ้างหรือไม่

สำหรับระยะเวลาที่ใช้ในการประเมินโครงการตามรูปแบบ CIPP จะต้องประเมินทั้งก่อน ระหว่าง และเสร็จหรือสิ้นสุดโครงการให้สอดคล้องสัมพันธ์กับประเด็นการประเมินทั้ง 4 ประเด็นตามลำดับ โดยประเมิน Context กับ Input ก่อนเริ่มโครงการ ประเมิน Process ระหว่างโครงการ และประเมิน Product เมื่อเสร็จหรือสิ้นสุดโครงการ หากจะให้ครอบคลุมต้องดูหลังโครงการเสร็จไปแล้วระยะหลัง ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงดังภาพที่ 4 (พิสนุ พองศรี, 2553 ข:หน้า 31)

ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นการประเมินและเวลาในการประเมินตามรูปแบบ CIPP

Stufflebeam ได้เสนอแนวคิดในการสร้างแบบแผนการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ CIPP Model ซึ่งอาจนำไปประยุกต์ใช้กับการประเมินผลในรูปแบบอื่น ๆ ได้ แบบแผนการประเมินผล มีดังนี้

1. การบรรยายจุดมุ่งหมาย และการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 ขอบเขตความรับผิดชอบว่ามีขอบเขตระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ
 - 1.2 เวลาและแนวทางเลือก
 - 1.3 ตัวแปรในการวัดและมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินใจ
 - 1.4 นโยบายในการปฏิบัติงานของผู้ประเมินผล
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการ เครื่องมือ วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง สภาพการณ์ในการเก็บข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การรายงานผลหรือสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
5. การบริหารการประเมินผล เพื่อเตรียมแผนการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน คือ กำหนดโครงสร้าง กำหนดบุคลากรและทรัพยากร กำหนดวิธีการปฏิบัติ ประเมินผลประสิทธิภาพของเครื่องมือ กำหนดวิธีการที่จะพัฒนาแบบแผนการประเมิน และการจัดหางบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน การประเมินผลตลอดโครงการ

สตัฟเฟิลบีม ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. **การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions)** เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน
2. **การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions)** เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ
3. **การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation Decisions)** เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. **การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions)** เช่น การตัดสินใจเพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ / ล้มเลิก หรือขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

เกณฑ์และตัวชี้วัดความสำเร็จ

การประเมินผลโครงการนั้นต้องมีเกณฑ์และตัวชี้วัด (Indicator) ระดับความสำเร็จของโครงการให้ทราบ วรเดช จันทรศร และไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2548, หน้า 44) นำเสนอเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลโครงการ ไว้ดังนี้

1. เกณฑ์ประสิทธิภาพ (Efficiency) มีตัวชี้วัด เช่น สัดส่วนของผลผลิตต่อค่าใช้จ่าย ผลผลิตต่อหน่วยเวลา ผลผลิตต่อกำลังคน ระยะเวลาในการให้บริการผู้ป่วย
2. เกณฑ์ประสิทธิผล (Effectiveness) มีตัวชี้วัดเช่น ระดับการบรรลุเป้าหมาย ระดับการบรรลุตามเกณฑ์มาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วม ระดับความเสี่ยงของโครงการ

3. เกณฑ์ความพอเพียง (Adequacy) มีตัวชี้วัด เช่น ระดับความพอเพียงของทรัพยากร
4. เกณฑ์ความพึงพอใจ (Satisfaction) มีตัวชี้วัด เช่น ระดับความพึงพอใจ
5. เกณฑ์ความเป็นธรรม (Equity) มีตัวชี้วัดคือ การให้โอกาสกับผู้ด้อยโอกาส ความเป็นธรรมระหว่างเพศ ระหว่างกลุ่มอาชีพ ฯลฯ
6. เกณฑ์ความก้าวหน้า (Progress) มีตัวชี้วัด เช่น ผลผลิตเปรียบเทียบกับเป้าหมายรวม กิจกรรมที่ทำแล้วเสร็จ ทรัพยากร และเวลาที่ใช้ไป
7. เกณฑ์ความยั่งยืน (Sustainability) ตัวชี้วัด เช่น ความอยู่รอดของโครงการด้านเศรษฐกิจสมรรถนะด้านสถาบัน ความเป็นไปได้ในด้านการขยายผลของโครงการ
8. เกณฑ์ความเสียหายของโครงการ (Externalities) มีตัวชี้วัด เช่น ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

หลักการสร้างตัวชี้วัดที่ดี

ในการสร้างตัวชี้วัดที่ดี จำเป็นจะต้องมีหลักการที่ใช้เป็นเป้าหมายในการดำเนินการ ดังนี้

1. เลือกใช้ / สร้างตัวชี้วัดที่เป็นตัวแทนที่สำคัญเท่านั้น
2. คำอธิบาย หรือการกำหนดตัวชี้วัดควรเป็นวลีที่มีความชัดเจน
3. ตัวชี้วัดอาจจะกำหนดได้ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพก็ได้
4. ควรนำจุดประสงค์ของโครงการ หรือประเด็นการประเมินมากำหนดตัวชี้วัด
5. การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดควรรวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิการจำแนกประเภทของตัวชี้วัดตามลักษณะของสิ่งที่ประเมินในแต่ละด้าน มีดังนี้

ตัวชี้วัดด้านบริบท (Context) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมของ ก่อนมีโครงการ (ปัญหาวิกฤต)
2. ความจำเป็น หรือความต้องการขณะนั้น และอนาคต
3. ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ
2. ความพร้อมของทรัพยากร เช่น งบประมาณ คน วัสดุอุปกรณ์ เวลา กฎระเบียบ
3. ความเหมาะสมของขั้นตอนระหว่างปัญหา สาเหตุของปัญหา และกิจกรรม

ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. การตรวจสอบกิจกรรม เวลา และทรัพยากรของโครงการ
2. ความยอมรับของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการในพื้นที่
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
4. ภาวะผู้นำในโครงการ

ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Product) : ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. อัตราการมีงานทำของประชาชนที่ยากจน
2. รายได้ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ
3. ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ

ตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์ (Outcomes) ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตของตนเอง และครอบครัวตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. การไม่อพยพย้ายถิ่น
3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Impact) ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

1. ผลกระทบทางบวก / เป็นผลที่คาดหวังจากการมีโครงการ
2. ผลกระทบทางลบ / เป็นผลที่ไม่คาดหวังจากโครงการ

5. แนวคิดและทฤษฎีการประเมินความต้องการจำเป็น

5.1 ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น

สุวิมล ว่องวาณิช (2558, หน้า 62) ได้สรุปความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น คือ กระบวนการประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็น โดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด และประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประเมินว่าสมควรจะเปลี่ยนแปลงองค์การอะไรบ้าง

ราตรี ศรีไพวรรณ (2555, หน้า 93) สรุปความหมายของความต้องการจำเป็น ไว้ว่า ความต้องการจำเป็น เป็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เป็นอย่างจริงในปัจจุบัน เป็นสภาพที่ต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุง แก้ไข ตามการรับรู้ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

สธิพร เชาว์นัย (2561, หน้า 29) สรุปความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการในการกำหนดความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เป็นอย่างจริงกับสภาพที่พึงประสงค์ แล้วนำผลความแตกต่างมาเรียงลำดับความสำคัญที่ต้องการดำเนินการพัฒนาต่อไป

จากการศึกษาความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น สรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง การกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่พึงประสงค์ จากนั้นนำผลความแตกต่างที่ได้มาจัดเรียงลำดับความสำคัญ

5.2 ความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น

การประเมินความต้องการจำเป็น ช่วยในการวางแผนกลยุทธ์และการวางแผนพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะการประเมินความต้องการจำเป็นช่วยให้ข้อมูลที่ชี้สภาพขององค์การและทิศทางที่ควรพัฒนาอย่างแม่นยำ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558, หน้า 31)

สุวิมล ว่องวาณิช (2558, หน้า 29 – 30) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ 3 ประการ ดังนี้

ประการที่แรก การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นเครื่องมือบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ป้องกันการสูญเสียทรัพยากรกับการดำเนินงานที่ไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์การดำเนินงานมาอย่างแท้จริง

ประการที่สอง ผลที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็น เป็นข้อมูลที่สะท้อนสภาพบริบทที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน ข้อมูลดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การวางแผน การกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์การให้สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้น สามารถนำมาช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้มีความชัดเจน และมั่นใจได้ว่าวัตถุประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการขององค์การอย่างแท้จริง

ประการที่สาม การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ขั้นตอนแรกการประเมินความต้องการจำเป็นจะช่วยกำหนดเป้าหมายขององค์การ ในขั้นตอนระหว่างการทำงานจะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด และขั้นสุดท้ายช่วยกระตุ้นให้เกิดผลกระทบจากโครงการ ทำให้การพัฒนาการศึกษาได้รับการชี้แนวทางจากฐานข้อมูลที่มีอยู่

สรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสำคัญในที่ทำให้การวางแผนมีทิศทาง สามารถวางแผนการปฏิบัติภายใต้ทางเลือกที่เหมาะสม ช่วยประหยัดทรัพยากรทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า มีโอกาสสัมฤทธิ์ผลตามที่องค์การต้องการ

5.3 เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็น

การศึกษาความต้องการจำเป็น ผู้รายงานใช้เทคนิคการจัดลำดับสำหรับข้อมูลแบบการตอบสนองคู่ (Dual – Response Format) ซึ่งมีเทคนิคการวิเคราะห์หลากหลายวิธีเพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น สำหรับการประเมินในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธี Priority Needs Index เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิม โดยนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558, หน้า 279) โดยใช้สูตร $PNI_{modified} = (I - D) / D$ เป็นวิธีที่หาค่าผลต่างของ $(I - D)$ แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากเกินไป และให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบ เมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณค่าอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวังของกลุ่ม

6. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Satisfaction ได้มีนักวิชาการหลายคน ศึกษาและให้แนวคิดไว้ต่างๆ เกี่ยวกับความพึงพอใจ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553, หน้า 25) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับ

ผลตอบแทน คือผลที่เป็นความพึงพอใจทำให้บุคคลเกิดความรู้สึก กระตือรือร้นมีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญและกำลังใจ และสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน รวมทั้งส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์การ

วิรงรอง กานต์วิศิษฐ์ (2554, หน้า 29) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกของบุคคลในทางบวก ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ หรือเป็นความรู้สึกที่พอใจต่อสิ่งที่ทำให้เกิดความชอบ ความสบายใจ และเป็นความรู้สึกที่บรรลุถึงความต้องการ

พวงเพชร หมดศรีมา (2557, หน้า 8) กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือ ความชอบ หรือความรู้สึกด้านบวกของบุคคลต่อสิ่งที่ได้รับการตอบสนองความต้องการโดยสามารถสังเกตได้จากการแสดงออกทั้งการบอกเล่าและการประเมินด้วยการสังเกตของผู้เกี่ยวข้อง

จิตตินันท์ เดชะคุปต์ และคณะ (2555, หน้า 9) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง เป็นภาวการณ์แสดงออกถึงความรู้สึกในทางบวกของบุคคลอันเป็นผลจากการเปรียบเทียบการรับรู้สิ่งที่ได้รับจากการบริการ ไม่ว่าจะเป็นการรับบริการหรือการให้บริการในระดับที่ตรงกับการรับรู้สิ่งที่คาดหวังเกี่ยวกับการบริการนั้น

พัสตร์ หิริญญการ (2554, หน้า 8) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นนามธรรม เป็นความรู้สึกที่ดี เป็นความรู้สึกของบุคคลในทางบวก เป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาจากภายในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความชอบ ความสบายใจ ความสุขใจต่อการที่ได้รับสิ่งที่ต้องการ ความถูกใจในสภาวะแวดล้อมด้านต่างๆกันไปในแต่ละสถานการณ์

พิทักษ์ ตรุษทิบ (2558, หน้า 5) กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึกต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นที่แสดงออกมาในลักษณะของผลลัพธ์ สุดท้ายของกระบวนการประเมิน โดยบ่งบอกทิศทางของผลการประเมินว่าเป็นไปในลักษณะทิศทางบวกหรือทิศทางลบ หรือไม่มีปฏิกิริยาใดๆ ต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งที่มีกระตุ้น

แน่นน้อย พงษ์สามารถ (2557, หน้า 5) กล่าวว่า ความพึงพอใจคือทำที่ทั่วๆ ไปที่เป็นผลมาจากทำที่ที่มีต่อสิ่งต่างๆ 3 ประการคือ

- 1) ปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรม
- 2) ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล
- 3) ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า พึงพอใจ หมายถึง รัก ชอบใจ และพึงใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ

จากความหมายของความพึงพอใจที่นักวิชาการได้กล่าวไว้นั้น สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ คือ ความชอบ ความสุขใจ ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จตามเป้าหมาย

6.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

Shelly (1975, p 252-268) กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์คือความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกในทางบวกเมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้มีความสุขความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางลบอื่นๆ กล่าวคือเป็นความรู้สึก ที่มีระบบย้อนกลับและความรู้สึกนี้ทำให้เกิดความสุขหรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและความรู้สึกนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกในทางลบอื่นๆ ดังนั้นความรู้สึกในทางบวก ความรู้สึกในทางลบ และความสุขมีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่า ระบบความพึงพอใจ โดยความพึงพอใจเกิดขึ้นเมื่อระบบความพึงพอใจมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ

Maslow (อ้างถึงในนุชลี อุปภัย, 2556: หน้า 109-111) ทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ ทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow) ที่ได้เสนอแนวคิดที่มนุษย์มีความต้องการตามลำดับขั้นจากความต้องการในระดับต่ำเพียงเพื่อให้ชีวิตรอดและรู้สึกปลอดภัยไปสู่ความต้องการในระดับสูงสุด ซึ่งความพึงพอใจมีรากฐานจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) แบ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์เป็น 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 คือ ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Physiological Needs)

ขั้นที่ 2 คือ ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการเพื่อความอยู่รอด เป็นความต้องการในด้านความปลอดภัยจากอันตราย

ขั้นที่ 3 คือ ความต้องการทางสังคม (social needs) เป็นการต้องการการยอมรับจากเพื่อน

ขั้นที่ 4 คือ ความต้องการการยกย่อง (esteem needs) เป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว ความนับถือและสถานะทางสังคม

ขั้นที่ 5 คือ ความต้องการให้ตนประสบความสำเร็จ (self – actualization needs) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล ความต้องการทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ

บุคคลพยายามที่สร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดเป็นอันดับแรกก่อน เมื่อความต้องการนั้นได้รับความพึงพอใจ ความต้องการนั้นก็หมดลงและเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลพยายามสร้างความพึงพอใจให้กับความต้องการที่สำคัญที่สุดลำดับต่อไป ตัวอย่าง เช่น คนที่อดอยาก (ความต้องการทางกาย) จะไม่สนใจต่องานศิลปะชิ้นล่าสุด (ความต้องการสูงสุด) หรือไม่ต้องการยกย่องจากผู้อื่น หรือไม่ต้องการแม้แต่อากาศที่บริสุทธิ์ (ความปลอดภัย) แต่เมื่อความต้องการแต่ละขั้นได้รับความพึงพอใจแล้วก็就会有ความต้องการในขั้นลำดับต่อไป

มาสโลว์ (Maslow) มีข้อสังเกตเกี่ยวกับความต้องการของคนที่มีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาจะ ประกอบด้วย 2 หลักการ คือ

1. หลักการแห่งความขาดตกบกพร่อง (The Deficit Principle) ความขาดตกบกพร่องในชีวิตประจำวันของคนที่ได้รับอยู่เสมอจะทำให้ความต้องการที่เป็นความพอใจของคนไม่เป็นตัวจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในด้านอื่นๆอีกต่อไป คนเหล่านี้ก็จะเกิดความพอใจในสภาพที่ตนเป็นอยู่ ยอมรับและพอใจความขาดแคลนต่างๆในชีวิต โดยถือเป็นเรื่องธรรมดา

2. หลักการแห่งความเจริญก้าวหน้า (The Progression Principle) กล่าวคือลำดับขั้นตอนของความต้องการทั้ง 5 ระดับ จะเป็นไปตามลำดับที่กำหนดไว้ จากระดับต่ำไประดับสูงกว่า และความต้องการของคนในแต่ละระดับจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อ ความต้องการของระดับต่ำกว่าได้รับการตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจแล้วนั้น จะเป็นว่าความต้องการสิ่งที่ไม่ได้รับความรู้สึกขาดแคลนของมนุษย์ทุกคน ความรู้สึกปลงตกในสภาพที่ตนเป็นอยู่ ตัวอย่างเช่น เมื่อคนได้รับการตอบสนองความต้องการอยู่ในระดับหนึ่งแล้วอย่างสมบูรณ์ก็อยากจะได้การตอบสนองความต้องการในระดับสูงกว่า แต่มีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ หรือไม่สำเร็จตามความต้องการของสิ่งนั้นจะทำให้คนเราหยุดการแสวงหา ท้อถอย และจะยอมรับสภาพไม่มีการดิ้นรนอีกต่อไป ในทิศทางตรงกันข้าม ถ้าคนเราต้องการในระดับต่ำกว่าในแต่ละระดับได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่คนก็จะเกิดความต้องการในขั้นต่อไปจนกระทั่งบรรลุถึงความต้องการระดับสูงสุด คือการได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization)

วารุณี ภาชนนท์ (2551, หน้า 7-8) ได้ศึกษาทฤษฎีบาร์นาร์ด ที่กล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในการทำงานไว้หลายประการ ดังนี้

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของ หรือสภาวะทางกายที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการตอบแทน เช่น รางวัลทำงานที่เขาได้ปฏิบัติมาเป็นอย่างดี
2. สิ่งจูงใจเป็นโอกาสของบุคคลซึ่งไม่ใช่วัตถุ จัดเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญในการช่วยเหลือส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานมากกว่ารางวัลที่เป็นวัตถุ เพราะสิ่งจูงใจประเภทนี้ไม่เกิดกับทุกคน เช่น เกียรติภูมิ ตำแหน่ง การให้สิทธิพิเศษและการมีอำนาจ เป็นต้น
3. สภาพร่างกายที่พึงปรารถนา หมายถึง สิ่งแวดล้อมในความสะอาดต่าง ๆ อันอาจจะก่อให้เกิดความสุขทางกายในการทำงาน
4. ผลประโยชน์ทางอุดมคติ เป็นสิ่งจูงใจซึ่งอยู่ระหว่างความมีอำนาจที่สุดกับความท้อแท้ ผลประโยชน์ทางอุดมคติ หมายถึง สมรรถภาพของหน่วยงานและสนองความต้องการของบุคคลในด้านความต้องการความภาคภูมิใจในด้านการแสดงฝีมือ ความรู้สึกเท่าเทียมกัน การได้มีส่วนช่วยเหลือครอบครัวตัวเองและผู้อื่นรวมทั้งได้แสดงความจริงใจต่อหน่วยงาน
5. ความดึงดูดในสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์อันดีมิตรกับผู้ร่วมงานในหน่วยงาน ซึ่งถ้าความสัมพันธ์ นี้ไปได้ด้วยดีจะทำให้เกิดความผูกพันและความพอใจร่วมงาน
6. การปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับวิธีการและเจตคติของบุคคล เป็นการปรับปรุงตำแหน่งงาน วิธีการให้สอดคล้องกับความสามารถของบุคคล ซึ่งแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน
7. โอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างกว้างขวางและเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมมีความรู้ความสามารถมาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของงาน ความรู้สึกเท่าเทียมกันจนมีกำลังใจในการทำงาน
8. สภาพของการอยู่ร่วมกัน เป็นความพอใจของบุคคลในด้านสังคมและทำให้คนรู้สึกมีหลักประกันและมั่นคงในการทำงาน

จะเห็นได้ว่า การจูงใจของ บาร์นาร์ด ตอบสนองความต้องการพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต โดยสิ่งจูงใจเป็นเงิน สิ่งของ และการจัดสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ดีเป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย ให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมความเท่าเทียมกันการให้โอกาสร่วม

แสดงความสามารถและรับฟังความคิดเห็น เป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจได้อย่างเต็มที่

6.3 การวัดความพึงพอใจ

สุรัชย์ พิศาลบุตร (2551, หน้า 98 - 99) ได้กล่าวถึงการวัดระดับความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้ให้บริการว่าสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1. วัดจากการสอบถามความคิดเห็นของลูกค้าหรือผู้ให้บริการ เป็นการวัดระดับความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้ให้บริการจากการสอบถามความคิดเห็นของลูกค้าหรือผู้ให้บริการโดยตรงทำได้โดยกำหนดมาตรวัดระดับความพึงพอใจที่ลูกค้าหรือผู้ให้บริการที่มีต่อคุณภาพของสินค้าหรือบริการนั้น ๆ และกำหนดเกณฑ์ชี้วัดระดับความพึงพอใจจากผลการวัดระดับความพึงพอใจเฉลี่ยที่ลูกค้าหรือผู้ให้บริการที่มีต่อคุณภาพของสินค้าหรือบริการนั้น ๆ

2. วัดจากตัวชี้วัดคุณภาพการให้บริการที่กำหนดขึ้น โดยการวัดระดับความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้ให้บริการจากเกณฑ์ชี้วัดระดับคุณภาพสินค้าหรือบริการที่กำหนดขึ้นนี้อาจใช้เกณฑ์คุณภาพระดับต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นโดยผู้ให้บริการ ผู้ประเมินผลการให้บริการ และมาตรฐานกลางหรือมาตรฐานสากลของการให้บริการนั้น

โยธิน แสงวดี (2551, หน้า 9) กล่าวว่า มาตรวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระคำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่างๆ เช่น การบริหารและการควบคุมงาน และเงื่อนไขต่างๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะทำให้ ข้อมูลที่เป็นจริงได้

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทางวิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

จากการวัดความพึงพอใจที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจ สามารถวัดได้ 2 วิธี คือ วัดจากการสอบถามความคิดเห็น หรือการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์ และวัดโดยการสังเกตพฤติกรรม ต้องกระทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่แน่นอน

6.4 การสร้างแบบวัดความพึงพอใจ

สมนึก ภัททิยธนี (2558, หน้า 37 - 43) กล่าวถึง การสร้างแบบวัดความพึงพอใจมีดังนี้

1. คำชี้แจง ระบุถึงจุดประสงค์และวิธีการตอบแบบสอบถาม พร้อมตัวอย่าง
2. ข้อคำถามส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น ชื่อ-สกุล เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ฯลฯ
3. ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง และความคิดเห็น เป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะช่วยให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา เพื่อให้แบบสอบถามมีคุณภาพสูง

ระพีพร โพธิ์ศรี (2551, หน้า 39 - 43) กล่าวถึง การสร้างแบบวัดความพึงพอใจ การแปลความหมาย การวัดความพอใจ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดเนื้อหาความพึงพอใจ คือ ให้เขียนนิยามซึ่งสามารถกระทำโดย

1. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และกำหนดนิยาม
2. สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อย 5 คน

ขั้นที่ 2 เลือกประเด็นที่วัดความพอใจ และกำหนดวิธีการวัด

1. ประเด็นที่วัดความพอใจให้เลือกมาจากกรอบเนื้อหาที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 1
2. วิธีวัดความพอใจ โดยทั่วไปนิยมใช้วิธีจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ และประเด็นวัด

ความพอใจเป็นทางบวก คือ พอใจอย่างยิ่ง พอใจมาก พอใจสมควร พอใจน้อย หรือค่อนข้างไม่พอใจ พอใจน้อยเป็นอย่างยิ่งหรือไม่พอใจค่อนข้างมาก ถ้าความพอใจทางลบคะแนนระดับ ความพอใจจะเป็นตรงข้ามกับที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3 จัดทำความพอใจฉบับร่าง

ขั้นที่ 4 ทดลองกลุ่มย่อยประมาณ 3 - 5 คน เพื่อตรวจสอบความมั่นคงเฉพาะหน้า

ขั้นที่ 5 ให้ผู้เชี่ยวชาญประมาณ 3 - 5 ท่าน ตรวจสอบความมั่นคงเฉพาะหน้าและความมั่นคงเชิงเนื้อหา

ขั้นที่ 6 ทดลองภาคสนาม เพื่อการวิเคราะห์ปรับปรุงคุณภาพแบบวัดความพอใจ โดยการหาค่าอำนาจจำแนก (r_{xx}) และความเชื่อมั่น (R_{tt}) ด้วยวิธีการของคอนบาค (Cronbach)

ขั้นที่ 7 นำไปใช้จริง การแปลความหมายการวัดความพอใจ กรณีความพอใจด้วยการจัดอันดับคุณภาพ 5 อันดับ สามารถแปลความหมายได้ ดังนี้

- 1 - 1.50 หมายถึง พอใจน้อยที่สุด
- 1.51 - 2.25 หมายถึง พอใจน้อย
- 2.26 - 2.50 หมายถึง ค่อนข้างพอใจ
- 2.51 - 3.50 หมายถึง พอใจพอสมควร
- 3.51 - 3.75 หมายถึง พอใจค่อนข้างมาก
- 3.76 - 4.50 หมายถึง พอใจมาก
- 4.51 - 5.00 หมายถึง พอใจเป็นอย่างยิ่ง/มากที่สุด

การปรับปรุงแบบวัดความพอใจ

1. พยายามให้มีข้อคำถามวัดความพอใจให้มากพอสมควร อยู่ระหว่าง 10 - 20 ข้อ
2. ควรตัดข้อคำถามที่มีค่า $r_{xx} < 0$ ออกไป
3. ปรับปรุงข้อคำถามที่ $r_{xx} < 0.20$ แต่ไม่เท่ากับศูนย์หรือติดลบ
4. ควรสร้างแบบวัดความพอใจให้มีคำถามเผื่อไว้ เพื่อตัดข้อคำถามที่ไม่ดีออกไป เพื่อให้

แบบวัดความพอใจมีคุณภาพถึงระดับที่ต้องการ

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสร้างแบบวัดความพึงพอใจมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) กำหนดเนื้อหาในการสร้างแบบวัดความพึงพอใจ
- 2) เลือกประเด็นในการวัดและกำหนดวิธีที่จะใช้ในการวัด
- 3) สร้างแบบวัดความพึงพอใจ
- 4) นำแบบสอบถามวัดความพึงพอใจไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 5) นำแบบสอบถามความพึงพอใจมาหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถาม
ทั้งฉบับ 6) นำแบบสอบถามทดลองภาคสนาม และ 7) นำแบบสอบถามไปใช้จริงและแปลผล

7. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30

7.1 หลักการและเหตุผล

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงมีพระราชดำริและได้พระราชทานแนวคิดแนวทางการปฏิบัติต่างๆ ให้กับปวงชนชาวไทยเพื่อเปลี่ยนการดำเนินชีวิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชน ระดับองค์กร ระดับรัฐ ให้รอดพ้นจากวิกฤตและดำเนินอยู่ในสังคมได้อย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งได้มีการนำแนวพระราชดำริต่างๆ มาจัดทำเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อันมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาชนบท ตามแนวพระราชดำริที่เป็นต้นแบบของการนำแนวคิดและวิธีการพัฒนาชนบทอย่างครบวงจร หรือที่เรียกว่า “บริการรวมที่จุดเดียว (ONE STOP SERVICES)” เพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ยากไร้ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในพื้นที่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ โดยเน้นการพัฒนา ด้านแหล่งน้ำการเกษตร สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งเป็นแนวพระราชดำริที่สำคัญ และที่ได้ทรงดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมาจวบจนถึงปัจจุบันนี้

ในด้านการศึกษาก็ให้ความสำคัญกับมิติการพัฒนาแนวทางนี้เช่นกัน โดยได้กำหนดสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไข ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 มาตรา 6 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” มาตรา 7 ได้ระบุว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย และเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง ความริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

จากความสำคัญดังกล่าวโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ได้น้อมนำเอาแนวพระราชดำริของพระองค์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันประกอบไปด้วย 2 เงื่อนไข คือ 1) เงื่อนไขความรู้ หมายถึง มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังในการนำความรู้ วิทยาการเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการปฏิบัติ 2) เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง มีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต 3) หลักการ คือ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ตลอดจนต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 3) การมี

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ซึ่งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ประกอบไปด้วย 8 กิจกรรม ดังนี้

- 1) กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) กิจกรรมศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน
 - 2.1) กิจกรรมปลูกหญ้าแฝก
 - 2.2) กิจกรรมฝายชะลอน้ำ
 - 2.3) กิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิล
- 3) กิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
- 4) กิจกรรมธนาคารโรงเรียน
- 5) กิจกรรมโรงสีข้าวพระราชทาน
- 6) กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน
- 7) กิจกรรมยุวเกษตรกร
- 8) กิจกรรม TO BE NUMBER ONE

7.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อส่งเสริมการบูรณาการศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสู่การเรียนการสอน
- 2) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกและอุปนิสัยความพอเพียง
- 3) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน หน่วยงานภายนอก ชุมชนและเครือข่าย

7.3 เป้าหมาย

7.3.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ

- 1) ร้อยละ 80 ของนักเรียน สามารถถอดบทเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้
- 2) ร้อยละ 80 ของนักเรียน มีจิตสำนึกและอุปนิสัยความพอเพียง
- 3) ร้อยละ 80 ของนักเรียน สามารถขยายผลสู่ผู้ปกครอง ชุมชนและท้องถิ่นในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน
- 4) ร้อยละ 80 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ

7.3.2 เป้าหมายคุณภาพ

- 1) นักเรียนสามารถถอดบทเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง
- 2) นักเรียนมีจิตสำนึกและอุปนิสัยความพอเพียงที่ยั่งยืน
- 3) นักเรียน สามารถขยายผลสู่ผู้ปกครอง ชุมชนและท้องถิ่นในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ

7.4 กิจกรรมและการดำเนินงาน

ตารางที่ 3 กิจกรรมและการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1	<u>ขั้นวางแผนเตรียมการ (Plan)</u> 1. ประชุมครูที่รับผิดชอบทุกกิจกรรมในโครงการตามพระราชดำริ 2. วางแผนการทำงานร่วมกัน 3. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน	พฤษภาคม 2562	- ผู้บริหารสถานศึกษา - กลุ่มบริหารวิชาการ - ครูผู้รับผิดชอบ
2	<u>ขั้นดำเนินการ (Do)</u> 4. บันทึกขออนุมัติจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบพัสดุ 5. ดำเนินงานตามแผนงานและโครงการ 1) กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) กิจกรรมศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน 2.1) กิจกรรมปลูกหญ้าแฝก 2.2) กิจกรรมฝายชะลอน้ำ 2.3) กิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิล 3) กิจกรรมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน 4) กิจกรรมธนาคารโรงเรียน 5) กิจกรรมโรงสีข้าวพระราชทาน 6) กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน 7) กิจกรรมยุวเกษตรกร 8) To BE NUMBER ONE	พฤษภาคม 2562 ถึง กุมภาพันธ์ 2563	- ผู้บริหารสถานศึกษา - กลุ่มบริหารวิชาการ - ครูผู้รับผิดชอบ
3	<u>ขั้นตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล (Check)</u> ประเมินโครงการ 6. ตรวจสอบ ติดตามการดำเนินงาน 7. ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างจริงจังและต่อเนื่อง	พฤษภาคม 2562 ถึง กุมภาพันธ์ 2563	- ผู้บริหารสถานศึกษา - กลุ่มบริหารวิชาการ - หัวหน้างาน
4	<u>ขั้นสรุปผล ปรับปรุง/พัฒนางาน (Act)</u> 8. ประเมินความพึงพอใจ 9. รายงานสรุปผลการดำเนินงาน 10. นำผลการประเมินมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อนำไปวางแผนพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป	มีนาคม 2563	- ผู้บริหารสถานศึกษา - กลุ่มบริหารวิชาการ - หัวหน้างาน - ครูผู้รับผิดชอบ

7.5 รายละเอียดการใช้งบประมาณ

ตารางที่ 4 รายละเอียดการใช้งบประมาณโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

กิจกรรม/รายการ	งบประมาณ			รวม
	ตอบแทน	ใช้สอย	วัสดุ	
กิจกรรมที่ 1 ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง				
กิจกรรมย่อยที่ 1.1 อบรมเชิงปฏิบัติการครูแกนนำและนักเรียนแกนนำถอดบทเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	5,000	53,000	2,000	60,000
กิจกรรมย่อยที่ 1.2 ศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	30,000	10,000	10,762	50,762
กิจกรรมย่อยที่ 1.3 การขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่หน่วยงานภายนอก	7,000	5,000	5,000	17,000
กิจกรรมย่อยที่ 1.4 พัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 7 ฐาน	-	-	91,500	91,500
กิจกรรมย่อยที่ 1.5 พัฒนาแหล่งการเรียนรู้เสริมสร้างอุปนิสัยพอเพียง	139,500	-	25,327	164,827
รวม (สามแสนแปดหมื่นสี่พันแปดสิบเก้าบาทถ้วน)				384,089
กิจกรรมที่ 2 ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน				
พัฒนาแหล่งเรียนรู้ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน	-	-	40,000	40,000
รวม (สี่หมื่นบาทถ้วน)				40,000
กิจกรรมที่ 3 สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน				
กิจกรรมย่อยที่ 3.1 การจัดทำป้ายชื่อ	-	-	3,000	3,000
กิจกรรมย่อยที่ 3.2 การรวบรวมพันธุ์ไม้เข้าปลูกในโรงเรียน	-	-	4,000	4,000
กิจกรรมย่อยที่ 3.3 การศึกษาข้อมูลพรรณไม้	-	-	959	959
กิจกรรมย่อยที่ 3.4 การเขียนรายงานข้อมูลพรรณไม้	-	-	1,000	1,000

ตารางที่ 4 (ต่อ)

กิจกรรม/รายการ	งบประมาณ			รวม
	ตอบแทน	ใช้สอย	วัสดุ	
กิจกรรมย่อยที่ 3.5 การบูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้	-	-	2,000	2,000
รวม (หนึ่งหมื่นเก้าร้อยห้าสิบบาทถ้วน)				10,959
กิจกรรมที่ 4 ธนาคารโรงเรียน				
กิจกรรมย่อยที่ 4.1 น้กอมดีเด่น	-	-	2,000	2,000
กิจกรรมย่อยที่ 4.2 สร้างสรรค์งานกับการออม	-	-	1,000	1,000
รวม (สามพันบาทถ้วน)				3,000
กิจกรรมที่ 5 โรงเรียนข้าวพระราชทาน				
กิจกรรมย่อยที่ 5.1 กิจกรรมการเรียนรู้วิถีข้าวไทย	-	-	-	-
กิจกรรมย่อยที่ 5.2 กิจกรรมการเรียนรู้โรงสีข้าว	-	-	7,950	7,950
กิจกรรมย่อยที่ 5.3 กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์จากน้ำมันรำข้าว	-	-	10,000	10,000
รวม (หนึ่งหมื่นเจ็ดพันเก้าร้อยห้าสิบบาทถ้วน)				17,950
กิจกรรมที่ 6 สหกรณ์โรงเรียน				
หนุนน่อยนักสหกรณ์	-	-	3,000	3,000
รวม (สามพันบาทถ้วน)				3,000
กิจกรรมที่ 7 ยุวเกษตรกร				
เกษตรกรน่อย	-	-	10,000	10,000
รวม (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน)				10,000
กิจกรรมที่ 8 TO BE NUMBER ONE				
กิจกรรมย่อยที่ 8.1 การรณรงค์ปลูกจิตสำนึกป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด	-	-	2,000	2,000
กิจกรรมย่อยที่ 8.2 ศูนย์เพื่อนใจ TO BE NUMBER ONE	-	-	-	-
รวม (สองพันบาทถ้วน)				2,000
รวมทั้งสิ้น (สี่แสนเจ็ดหมื่นเก้าร้อยเก้าสิบบาทถ้วน)				470,998

7.6 การประเมินผล

ตารางที่ 5 การประเมินผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีประเมิน	เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
1. ร้อยละ 80 ของนักเรียน สามารถถอดบทเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้	- ประเมินจากผลงานนักเรียน - การสัมภาษณ์ - การสังเกต	- แบบประเมินผลงาน - แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต
2. ร้อยละ 80 ของนักเรียน มีจิตสำนึกและอุปนิสัยความพอเพียง	- การสังเกต - การสอบถาม - ข้อมูลการออม	- แบบสังเกต - แบบสอบถาม - สถิติการออม
3. ร้อยละ 80 ของนักเรียน สามารถขยายผลสู่ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่นในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวัน	- การสอบถาม - การสัมภาษณ์ - การประเมินความพึงพอใจ	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์ - แบบประเมินความพึงพอใจ
4. ร้อยละ 80 ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ	- การประเมินความพึงพอใจ	- แบบประเมินความพึงพอใจ

7.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) นักเรียนสามารถถอดบทเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้องและนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
- 2) นักเรียนมีจิตสำนึกและอุปนิสัยความพอเพียงที่ยั่งยืน
- 3) ผู้ปกครอง ชุมชนและท้องถิ่นมีอาชีพ และได้รื้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวันและสามารถขยายผลสู่ชุมชนอื่นได้
- 4) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการ

8. บริบทโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30

8.1 ประวัติโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ โดยฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายสุวิทย์ รังสิตพล) และผู้บริหารระดับสูงกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมด้วย ท่านขวัญแก้ว วัชโรทัย ประธานกรรมการบริหารมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ได้มีความเห็นชอบให้จัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2540 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 จึงถือกำเนิดขึ้นในวัน

พิธีวางศิลาฤกษ์ วันอังคาร ที่ 14 ตุลาคม 2540 และประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2541 มีพื้นที่โรงเรียน จำนวน 162 ไร่ 2 งาน 82.94 ตารางวา ณ หมู่ที่ 2 บ้านแม่แหลงใหม่ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 เป็นสถานศึกษาประเภทอยู่ประจำ จัดตั้งขึ้นเพื่อสงเคราะห์เด็กที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา และเด็กกำพร้าเนื่องจากบิดา มารดา เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 ห้องเรียน รับนักเรียนในเขตพื้นที่บริการ อำเภอแม่เมาะ อำเภอฝาง อำเภอไชยปราการ และพื้นที่ใกล้เคียง โดยรับนักเรียนด้อยโอกาส 10 ประเภท ดังนี้

1) เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงานหรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ต้องทำงานหรือถูกบังคับให้ทำงานหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนถึงวัยอันควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักการพัฒนาอันเหมาะสมกับวัย

2) เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอนดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทางขาดปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต พักอาศัยอยู่ตามใต้สะพาน สวนสาธารณะข้างถนน

3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ หมายถึง เด็กชาย - เด็กหญิง ที่มีอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ มีความสนใจหรือถูกบังคับล่อลวงให้ขายบริการทางเพศ หรือตกอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการชักจูงให้ประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ

4) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง หมายถึง เด็กที่ถูกมารดาคลอดทิ้งไว้ที่โรงพยาบาล หรือตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงเด็กที่พ่อแม่ปล่อยทิ้งไว้ให้มีชีวิตอยู่ตามลำพังหรือกับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุจากปัญหาการหย่าร้างหรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่ท่ามกลางความสับสน ขาดความรัก ความอบอุ่นตลอดถึงเด็กที่ขาดผู้ปกครอง ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู

5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจ มีชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากการถูกทำร้ายทารุณ ถูกบีบคั้นกดดันจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครองซึ่งมีสภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่ปกติ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่างๆ จากบุคคลที่อยู่ใกล้ตัว

6) เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) หมายถึง เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานของคนยากที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ ครอบครัวอยู่ร่วมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก เด็กในแหล่งชุมชนแออัด บุตรของกรรมกรก่อสร้างและเด็กที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลที่ขาดโอกาสได้รับการศึกษา

7) เด็กในชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ มีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย จนเป็นสาเหตุให้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาหรือบริการอื่นๆ ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศไทย

8) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหย หรือยาเสพติดให้โทษหรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการชักนำให้ประพฤติดนไม่เหมาะสม เกี่ยวข้องผูกพันกับกลุ่มมิจฉาชีพ ผู้มีอิทธิพลที่

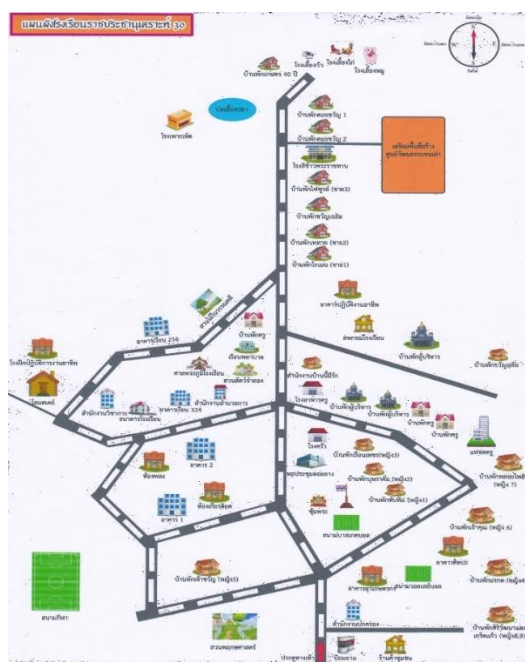
แสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมาย เป็นเด็กที่มีแนวโน้มสูงต่อการก่อปัญหาในสังคม

9) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง เด็กที่ติดเชื้อเอดส์ หรือมีพ่อแม่เจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่มักจะถูกมองอย่างรังเกียจจนไม่สามารถเข้ารับการศึกษหรือบริการอื่นๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้

10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กที่กระทำผิดและถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมาย ตลอดถึงเด็กที่ตั้งครรภ์นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย การทอดทิ้งทารก

8.1.1 สถานที่ตั้ง

ที่ตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 เลขที่ 77 หมู่ 2 ตำบลแม่ฮ้อย อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50280

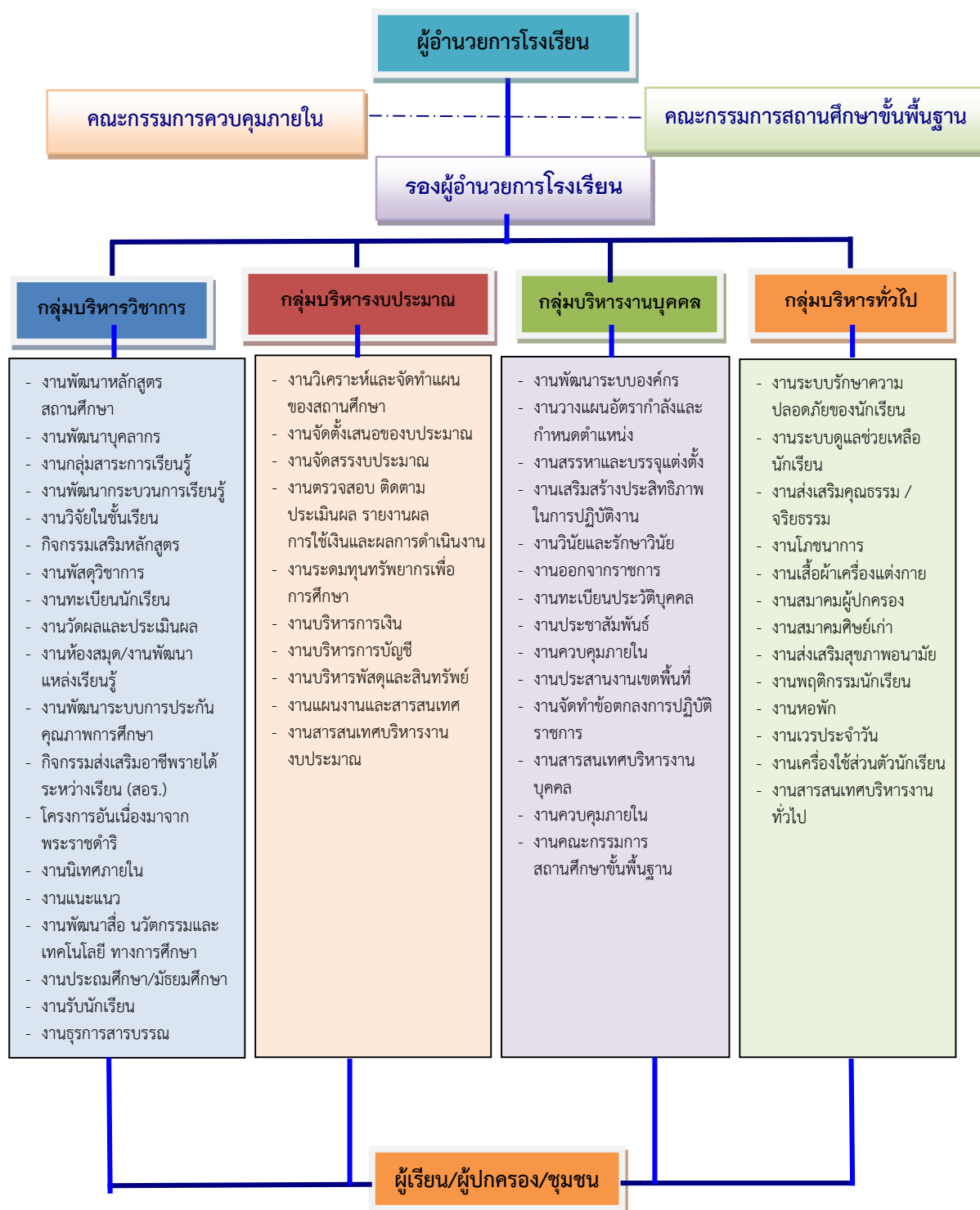
ภาพที่ 5 แผนผังโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30

8.1.2 อาณาเขตที่ตั้ง

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	สาธารณรัฐประชาธิปไตยเมียนมาร์ และอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
ทิศใต้	ติดกับ	อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดกับ	อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สรวย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันตก	ติดกับ	อำเภอฝาง และสาธารณรัฐประชาธิปไตยเมียนมาร์

8.2 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30

ภาพที่ 6 โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30

8.3 ข้อมูลนักเรียน ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2562

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 เป็นโรงเรียนประเภทประจำพักนอน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลชั้นปีที่ 2 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 ห้องเรียน มีแผนการจัดชั้นเรียน 1-1/2-2-2-2-2/3-3-2/3-2-3 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 932 คน รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6 ข้อมูลนักเรียน ปีการศึกษา 2562

ระดับชั้นเรียน	จำนวนห้อง	เพศ		รวม
		ชาย	หญิง	
อนุบาล 2	1	20	17	37
อนุบาล 3	1	19	21	40
รวม	2	39	38	77
ประถมศึกษาปีที่ 1	2	35	26	61
ประถมศึกษาปีที่ 2	2	40	30	70
ประถมศึกษาปีที่ 3	2	35	33	68
ประถมศึกษาปีที่ 4	2	45	32	77
ประถมศึกษาปีที่ 5	2	33	39	72
ประถมศึกษาปีที่ 6	2	24	36	60
รวม	12	212	196	408
มัธยมศึกษาปีที่ 1	3	56	63	119
มัธยมศึกษาปีที่ 2	3	33	66	99
มัธยมศึกษาปีที่ 3	2	28	30	58
มัธยมศึกษาปีที่ 4	3	27	44	71
มัธยมศึกษาปีที่ 5	2	15	31	46
มัธยมศึกษาปีที่ 6	3	12	42	54
รวม	16	171	276	447
รวมทั้งหมด	30	422	510	932

8.4 ข้อมูลครู และบุคลากร

ตารางที่ 7 ข้อมูลครู และบุคลากร ปีการศึกษา 2562

ที่	ประเภทตำแหน่ง	เพศ (คน)		ระดับการศึกษาสูงสุด(คน)			รวม
		ชาย	หญิง	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี	สูงกว่า ป.ตรี	
1	ผู้อำนวยการ	-	1	-	-	1	1
2	ข้าราชการครู						
	2.1 คศ.2	-	3	-	3	-	3
	2.2 คศ.1	6	4	-	5	5	10
	2.3 ครูผู้ช่วย	4	9	-	11	2	13
3	พนักงานราชการ	12	27	-	39	-	39
4	ลูกจ้างชั่วคราว						
	4.1 พี่เลี้ยงเด็กพิการ	6	5	12	-	-	11
	4.2 เจ้าหน้าที่ธุรการ	1	-	-	1	-	1
	4.3 ผู้ปฏิบัติงานราชการ	3	5	8	-	-	8
รวมบุคลากรทั้งหมด		33	53	20	59	7	86
รวมบุคลากรทั้งหมด 86 คน							

8.5 การบริหารจัดการโรงเรียน

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

เป็นสถานศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เทิดทูนสถาบัน มีทักษะการดำรงชีวิตและอาชีพพื้นฐาน ก้าวทันเทคโนโลยี เป็นคนดี มีจิตอาสา รักสิ่งแวดล้อม น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิต

พันธกิจของโรงเรียน

- ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ และสามารถนำเสนองานได้อย่างสร้างสรรค์
- สร้างเสริมทักษะการดำรงชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง
- ส่งเสริมงานอาชีพให้หลากหลายตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตอาสา รักสิ่งแวดล้อม และสำนึกในความเป็นไทย
- ส่งเสริมและพัฒนาครูสู่ความเป็นมืออาชีพ
- ส่งเสริมและพัฒนา กระบวนการบริหารการจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ของโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ และสามารถนำเสนองานได้อย่างสร้างสรรค์

กลยุทธ์ที่ 3 ปลูกฝังผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตอาสา รักสิ่งแวดล้อม และสำนึกในความเป็นไทย

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิต และทักษะอาชีพพื้นฐานตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมและพัฒนาครูสู่ครูมืออาชีพ

กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพ

เป้าประสงค์ของโรงเรียน

1. ผู้เรียน มีความจงรักภักดีและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทักษะกระบวนการคิดและแก้ปัญหา มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ สร้างงาน สร้างอาชีพ สามารถนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์

2. ครู มีจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพครู มีทักษะวิชาชีพ และกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัย และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

3. ผู้บริหาร มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ มุ่งสู่การพัฒนา อย่างมีคุณภาพ

4. โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ มีสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้ปกครองและชุมชนให้การยอมรับ และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

เอกลักษณ์ของสถานศึกษา/อัตลักษณ์ของนักเรียน

- ปรัชญาโรงเรียน สามัคคี คือ พลัง

- คำขวัญโรงเรียน รักศักดิ์ศรี มีคุณธรรม นำวิชาการ

สืบสานงานตามพระราชดำริ

- อัตลักษณ์ของสถานศึกษา “สำนึกดี มีน้ำใจ ใฝ่รู้ สู้งาน”

คำอธิบายอัตลักษณ์

• สำนึกดี (Integrity) = มีจิตใจดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกที่ดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีสำนึกในความเป็นไทย และมีความรัก และความผูกพันต่อท้องถิ่น

• มีน้ำใจ (Generous) = คิดถึงจิตใจของผู้อื่น ทำดีต่อผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นผู้ให้ มีน้ำใจกับคนรอบข้าง มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยใจจริง

• ใฝ่รู้ (Seek knowledge) = ความต้องการที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ตนเองยังไม่รู้ หรือสิ่งที่รู้แล้วแต่ยังไม่กระจ่าง ทั้งในด้านวิชาการ และการประกอบอาชีพ ทั้งในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

- สู้งาน (Indomitable) = มีความอดทนต่อความยากลำบาก และอุปสรรคทั้งหลาย ไม่เกียจงาน ไม่เลื่องงาน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ อุทิศเวลาให้กับงาน

- เอกลักษณ์ของสถานศึกษา “โรงเรียนส่งเสริมอาชีพตามพระราชดำริ”

คำอธิบายเอกลักษณ์

หมายถึง โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๓๐ มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนางานและอาชีพพระดับพื้นฐาน ที่สนองพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ

7.6 สภาพชุมชนโดยรวม

สภาพชุมชนบริเวณรอบโรงเรียนมีลักษณะตั้งกระจายกันอยู่โดยรอบ คือ หมู่บ้านดอนชัยใต้ มีประชากรประมาณ 550 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน มีส่วนราชการ ร้านค้า อยู่ใกล้บริเวณด้านหน้าและด้านข้างของโรงเรียน ได้แก่ หมู่บ้านดอนชัยเหนือ หมู่บ้านดอนแก้ว หมู่บ้านบ้านใหม่ปู่แซ่ บริเวณรอบโรงเรียนเป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฮ้อยและโรงเรียนแม่ฮ้อยวิทยาคม อาชีพหลักของชุมชน คือ เกษตรกรรม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ ประเพณีกินวอของชาวล่าหู่ ประเพณีบวชลูกแก้ว ประเพณียกย่องครูหมอไทยของชาวดไต ประเพณีสงกรานต์แม่ละกา โรงเรียนมีเขตพื้นที่บริการ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่ฮ้อย อำเภอฝาง อำเภอไชยปราการ และพื้นที่ใกล้เคียง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้ โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว 40,000 บาทต่อปี จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 5 คน

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศุภยการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพิบูลย์รักษ์ (2553 : บทสรุปผู้บริหาร) ได้ดำเนินโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อทราบหาผลการดำเนินโครงการบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใดมีสภาวะแวดล้อมปัจจัยป้อนกระบวนการและผลผลิตของการดำเนินงานเป็นอย่างไรดำเนินการประเมินโครงการตามรูปแบบซีปป (CIPP MODEL) ผลการประเมินโครงการพบว่า ผลการประเมินโครงการโดยรวมเฉลี่ยด้านสภาพแวดล้อม Context Evaluation) อยู่ในระดับมากที่สุดด้านปัจจัยป้อน (Input Evaluation) ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดด้านกระบวนการ (Process Evaluation) ผลการประเมินอยู่ในระดับมากและด้านผลผลิต (Product Evaluation) มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

กมลนันท์ บุญกล้า (2559 : บทคัดย่อ) ได้ประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีวนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 2 โดยใช้การประเมิน CIPP Model ของสตีฟเฟิลบีมซึ่งแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ประเภทคือการประเมินสภาวะแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้าการประเมินกระบวนการดำเนินงานและการประเมินผลผลิตพบว่า 1. การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีวนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยาเขต 2 ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการประเมินรายด้านพบว่าด้านสภาวะแวดล้อม(Context evaluation) มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) มีความเพียงพอเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการดำเนินงาน

(Process evaluation) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากและด้านผลผลิต (Product evaluation) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

ธงชัย เหมเกียรติกุล (2559 : บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการประเมินผลโครงการพัฒนาผู้เรียนด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริในโรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อประเมินบริบท (Context Evaluation) ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และ ประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ของโครงการพัฒนาผู้เรียนด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ในโรงเรียนร่มโพธิ์วิทยา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษผลการประเมินพบว่าด้านบริบทผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากด้านกระบวนการ มีความเหมาะสมในระดับมาก และด้านผลผลิต มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

วิไลกุล บุญช่วยสุข (2559: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนเลิศปัญญา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า

1. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการ 1.1) ด้านงบประมาณ ผลการประเมินในภาพรวมของงบประมาณส่วนใหญ่ มีความเพียงพอใน 2 กิจกรรม คือ การผลิตปุ๋ยชีวภาพและสารกำจัดแมลง การปลูกผักปลอดสารพิษ ส่วนในกิจกรรมการเลี้ยงปลาเพื่อบริโภค พบว่างบประมาณนั้นยังไม่เพียงพอ 1.2) ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ผลการประเมินในภาพรวม พบว่า มีความเพียงพอและเหมาะสมกับสภาพพร้อมต่อการใช้งานในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ 1.3) ด้านบุคลากร ผลการประเมินในภาพรวม พบว่า ครูที่มีหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรมฐานการเรียนรู้มีจำนวนเพียงพอกับผู้ร่วมทำกิจกรรมในแต่ละฐาน และคุณสมบัติเหมาะสมกับฐานที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีความรู้ความสามารถ มีการถ่ายทอดความรู้ที่มีกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี 1.4) ด้านสถานที่ ผลการประเมินในภาพรวม พบว่า สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมและเพียงพอใน 2 กิจกรรม คือ ผลิตปุ๋ยชีวภาพและสารกำจัดแมลง และการปลูกผักปลอดสารพิษ ยกเว้นในกิจกรรมฐานการเรียนรู้การเลี้ยงปลาเพื่อบริโภค

2. ผลการประเมินด้านกระบวนการ ความเหมาะสมของการวางแผนการดำเนินงาน โดยภาพรวมมีการวางแผนที่เหมาะสม โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ มีการวางแผนในการดำเนินการในแต่ละกิจกรรมของโครงการ โดยครูเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ออกเป็นฝ่ายต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายงบประมาณ ฝ่ายแผนงาน ฝ่ายดำเนินงานและฝ่ายอาคาร สถานที่ ซึ่งแต่ละฝ่ายแทรกอยู่ในทุกกิจกรรมที่จัดทำขึ้น นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละฐานด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ดูแลในการเข้ากิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 กิจกรรม ในส่วนความเหมาะสมของการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมนั้น ทั้ง 2 แหล่งข้อมูล พบว่า ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกกิจกรรม

3. ผลการประเมินด้านผลผลิตของโครงการ 3.1) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.40 คิดเป็นร้อยละ 72 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.2) นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.87 คิดเป็นร้อยละ 88.67 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.3) ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การผลิตปุ๋ยชีวภาพและสารกำจัดแมลง พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.60 คิดเป็นร้อยละ 68 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.4) ความพึงพอใจในผลผลิตของโครงการ พบว่า ความพึงพอใจในผลผลิตทุกแหล่งข้อมูล โดยนักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจในระดับมาก ด้านผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและครูมีผลความพึงพอใจในด้านประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเอง

สุวิทย์ กังแสบ (2558 : บทคัดย่อ) ได้ประเมินโครงการพัฒนาสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านหนองชุมแสง ปีการศึกษา 2558 โดยนำรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) มาประยุกต์เป็นกรอบในการประเมินโครงการ กลุ่มตัวอย่างในการประเมินโครงการครั้งนี้ ประกอบด้วย ครู 7 คน นักเรียน 58 คน ผู้ปกครอง 45 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 คน ผลการประเมินพบว่า โดยภาพรวม ทุกประเด็นและทุกตัวชี้วัดการประเมิน ผ่านเกณฑ์ การประเมิน ดังนี้ 1. ผลการประเมินด้านสภาพแวดล้อมของโครงการ โดยภาพรวมมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด 2. ผลการประเมินด้านปัจจัยของโครงการ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 3. ผลการประเมินด้านกระบวนการดำเนินโครงการ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดและ 4. ผลการประเมินด้านผลผลิตของโครงการโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดโดยแยกประเด็นได้ดังนี้ 1) ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผ่านการประเมินตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ ร้อยละ 100 2) การนำหลักหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ครู และบุคลากร โดยภาพรวม พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินของคณะกรรมการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) โดยภาพรวม โรงเรียนบ้านหนองชุมแสงผ่านเกณฑ์การประเมินทุกด้าน โดยด้านที่มีระดับคุณภาพการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามลำดับและ 4) ความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการพัฒนาสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านหนองชุมแสง ปีการศึกษา 2558 ของนักเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อังคณา ตุงคะสมิต และคณะ (2552 :บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 1. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนทั้งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เป็นการดำเนินการจัดการ

เรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) 2. ศึกษาผลที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปผลได้ดังนี้ 1) ผลจากการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน พบว่า ทั้ง 3 โรงเรียนมีสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 59 หลักสูตร จำนวนครูที่ร่วมโครงการ 59 คน จำนวนแผนการจัดการเรียนรู้ 593 แผนจำนวนนักเรียนที่ได้รับการพัฒนา 3,076 คน 2) ความคิดเห็นในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนก่อนดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$) 3) ความพึงพอใจของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ในภาพรวมความพึงพอใจของครูผู้สอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$)

ปวีณา ภูมิแดนดิน (2551: บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) ผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ 1.1) ขั้นนำเสนอ 1.2) ขั้นวางแผน 1.3) ขั้นตอนดำเนินการ 1.4) ขั้นประเมินและปรับปรุงแก้ไข 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ทรัพยากรในดินท้องถิ่นของเราโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน พบว่า นักเรียนจำนวนร้อยละ 88.9 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 82.7 ของคะแนนเต็ม ซึ่งผ่านเกณฑ์ 80/70 ตามที่กำหนดไว้ 3) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนโคกคำวิทยา พบว่า นักเรียนร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด มีคะแนนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ร้อยละ 87.2 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/70

อภิชาติ คัมภีรศาสตร์ และ ดร. สมาน งามสนธิ (2558: หน้า 48) ได้ศึกษาการบริหารการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า 1) การบริหารจัดการ ประกอบด้วยแนวคิดและหลักการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หลักการสร้างชาติสร้างแผ่นดิน การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และการบริหารจัดการ 2) ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารจัดการ พบว่า ปัจจัยหลักที่สำคัญประกอบด้วย 2 ปัจจัย คือ ผู้เรียน และกระบวนการบริหารการศึกษา ขาดการบริหารที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้และการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่เหมาะสม 3) รูปแบบการบริหารการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6 จะต้องประกอบด้วย 4 องค์ประกอบในกระบวนการหลัก คือ (1) การบริหาร (2) การสร้างชาติ (3) การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ และ (4) องค์การแห่งการเรียนรู้

ศิริสุตา มะลิมาปะโฮ (2556:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาการดำเนินโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอชุมพวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า

1) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ดังนี้ ด้านนำโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) มาปฏิบัติในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.88$) รองลงมาคือ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรที่มีต่อการส่งเสริมโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจ) ($\bar{X} = 3.74$) และด้านการจัดการเรียนรู้โครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) ($\bar{X} = 3.65$) ตามลำดับ

2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการตามแนวพระราชดำริ (เศรษฐกิจพอเพียง) ไม่แตกต่างกัน

ดารินทร์ ปัญญาเจริญ (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการของศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของอำเภอเมืองและอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

พลวัตรของศูนย์การเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระดับอำเภอของทั้ง 2 พื้นที่ พบว่า ตั้งแต่ปี 2553-2557 มีการดำเนินกิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ต่างๆ เรื่อยมา มีส่วนราชการ สถาบันการศึกษา นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งเอกชนเข้ามาศึกษาดูงานภายในศูนย์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันบางกิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้ทั้ง 2 พื้นที่ มีการปรับลดกิจกรรมลงเนื่องจากไม่มีงบประมาณเข้ามาอุดหนุนเพิ่มเติม บางกิจกรรมไม่สามารถบริหารจัดการงบประมาณได้คุ้มค่าและเกิดผลประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้ลดจำนวนกิจกรรมลง ตลอดจนการให้ความร่วมมือและแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนในชุมชนลดลง เป็นต้น

ส่วนของด้านการจัดการของศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ของอำเภอเมือง และอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มุ่งเน้นนำปราชญ์เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยให้อำนาจชุมชนเป็นผู้จัดการหลัก เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมมุ่งเน้นการส่งเสริมความสามัคคีของชุมชนที่เป็นพื้นฐาน ร่วมแรงร่วมใจกันนำทรัพยากรที่มีคุณค่าในชุมชนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการของศูนย์เรียนรู้ พบว่า ทั้ง 2 พื้นที่มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน มุ่งเน้นนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ มีการคัดเลือกบุคคลในชุมชนมาเป็นคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ มุ่งเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการประสานงานในชุมชนเป็นหลัก คนในชุมชนให้ความสำคัญในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และเข้าร่วมทำกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้

ต่อเนื่อง อีกทั้งคณะกรรมการ สมาชิกศูนย์เรียนรู้มีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญในการทำกิจกรรม ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพาจากภายนอกได้ เป็นต้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ หน่วยงานรัฐ ควรให้การสนับสนุน ช่วยเหลือด้านเงินทุน การให้ความรู้ การพัฒนาทักษะความสามารถในการจัดการเงินทุนแก่ชุมชนอย่างเหมาะสม หน่วยงานเอกชน ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้าพบและร่วมทำกิจกรรมเพื่อสังคมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และในด้านชุมชน ประชาชน คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ ควรทำหน้าที่ในการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันส่งเสริม พัฒนาศูนย์เรียนรู้ให้เกิดความต่อเนื่องและประชาชนในชุมชน ควรตระหนักและเห็นความสำคัญของการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตประจำวัน เป็นต้น

สมใจ กงเดิม (2562:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการศาสตร์ พระราชาเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า

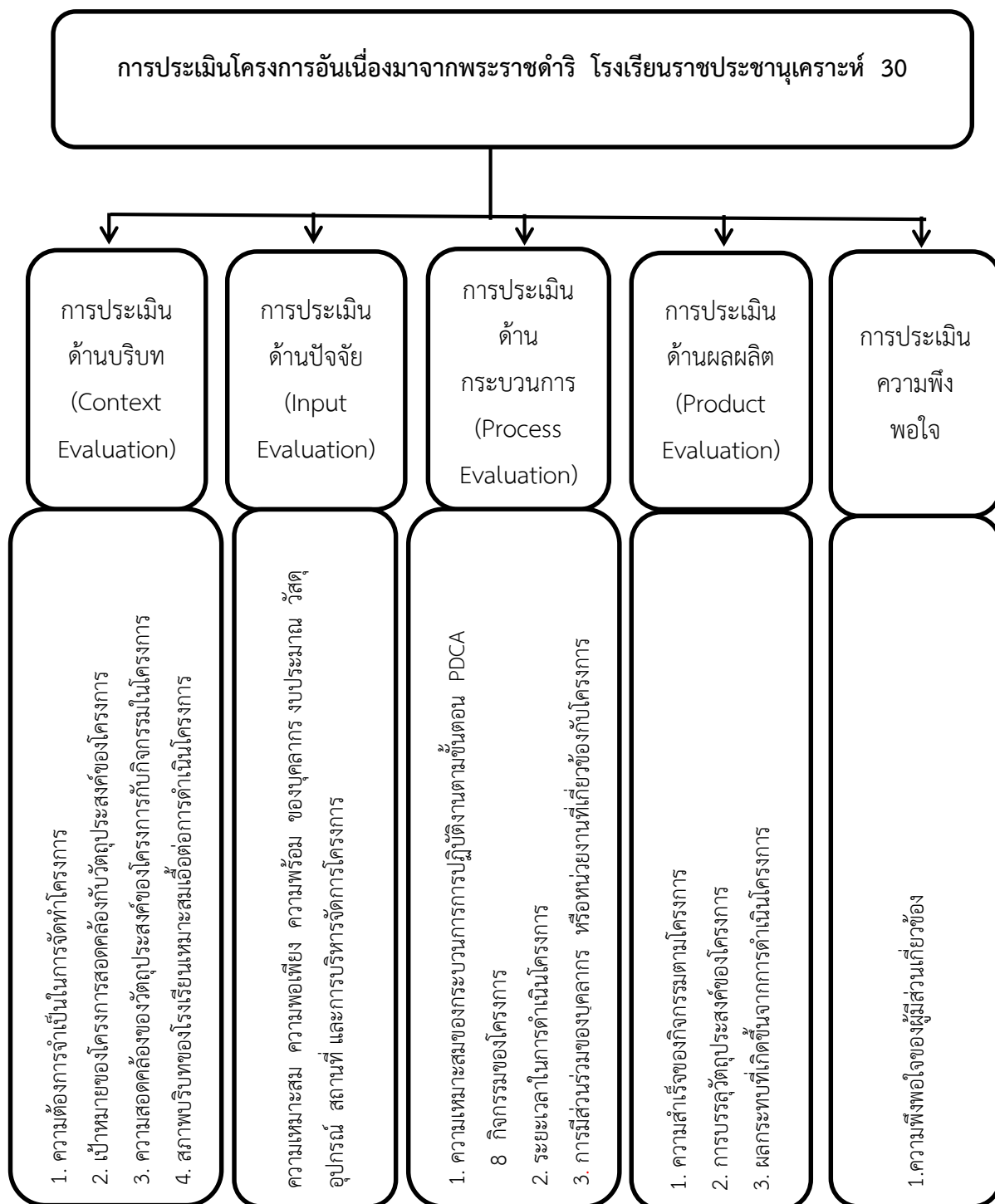
1. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนา

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ พบว่า การจัดการเรียนการสอนศาสตร์พระราชามีความสำคัญมาก ซึ่งสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจัง สภาพการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินการหลายรูปแบบ ได้แก่ การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบ การพัฒนาครู การจัดทำหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนานักเรียนและมีการสอนสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้ มีแผนการจัดการเรียนรู้แต่ไม่ครบทุกชั้นเรียนและสาระการเรียนรู้ แนวทางการดำเนินการได้แก่ การสร้างความตระหนัก การสร้างความรู้ด้วยตนเอง การปฏิบัติ และสร้างสรรค์ชิ้นงาน การพัฒนาการคิดและการแก้ปัญหาและการสะท้อนผลการเรียนรู้ การบูรณาการศาสตร์พระราชากับกิจกรรม ส่วนการประเมินผลมีการประเมินผลในภาพรวมยังไม่มีการวัดและประเมินผลด้านการคิดวิเคราะห์ที่ชัดเจน

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ในภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.71) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความพึงพอใจในด้านปัจจัยนำเข้ามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกระบวนการ

10. กรอบแนวคิดการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 ผู้รายงานได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) ตามกรอบแนวคิดในการประเมิน ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดในการประเมินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30